
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

25. évfolyam 12. szám

2016. december

Tartalom

Könyvtárpolitika

Sipilä, Sinikka: A könyvtárak és az átalakulás 3

Dancs Szabolcs: A szerzői jog helye a nemzetközi könyvtárügyben és a lengyel szerzői jogi reform példája 9

Műhelykérdések

Villám Judit – Mezey László Miklós: „A könyvtár, ami összeköt” 20

Évfordulók

Pintér László: Csorba Győző költő centenáriumán Csorba Győzőről,
a könyvtárosról 36

Perger Péter: Dörnyei Sándor 90 éves 40

Varga Róbert: Az emberarcúbb könyvtárügyért 44

Personália

Karbach Erika: Remete László (1919-2016) 48

Könyv

Bényei Miklós: Újraolvasva (10) A két koldusdiák 50

From the contents

- Sinikka Sippilä:* Libraries and transformation (3)
- Szabolcs Dancs:* The place of copyright in international librarianship (9)
- Judit Villám – László Miklós Mezey:* „The library that connects us” (20)

Cikkeink szerzői

Bényei Miklós, a Debreceni Egyetem tanára; *Dancs Szabolcs*, az OSZK főtanácsadója; *Karbach Erika*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárának osztályvezetője; *Perger Péter*, az OSZK tudományos munkatársa; *Pintér László*, A Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszak Kar könyvtárának ny. igazgatója; *Sipilä, Sinikka*, az IFLA volt elnöke, a Finn Könyvtárosok Szövetségének főtítkára (Helsinki); *Varga Róbert*, a kaposvári Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár ny. igazgatója; *Villám Judit*, az Országgyűlési Könyvtár gyűjteményvezetője

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Borostyániné Rákóczi Mária, Dancs Szabolcs,
Fülöp Attiláné, Venyigéné Makrányi Margit**

Szerkeszti:

Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet címzetes igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatja az

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Sinikka Sipilä

A könyvtárak és az átalakulás^{*}

Kedves Kollégák!

Mai előadásom témája: a könyvtárak és az átalakulás. Az IFLA és a könyvtárak számára ma az egyik legfontosabb kérdés az, hogy melyek azok a jelenlegi vagy most felmerülő trendek, amelyek befolyásolni fogják az információhoz és tudáshoz való hozzáférést a nyilvános és a magánszféra területén, valamint hogy milyen hatással lesznek ezek a társadalom egészére, és különösen a könyvtárakra? Továbbá érdekes megvizsgálni azt is, hogy miként reagáltak a könyvtárak ezekre a trendekre? Hogyan kellene a könyvtárakat átalakítani, hogy felhasználói közösségeik igényeinek legjobban megfeleljenek? Hogyan kellene optimálisan megtervezni létesítményeiket és szolgáltatásaikat?

A Trend jelentés

Amikor a könyvtárak átalakulásáról beszélünk, rendelkezésünkre áll egy jó eszköz a kérdések megközelítéséhez, a 2013-as IFLA világtalálkozásra, Singapore-ban bemutatott *IFLA Trend jelentés*. Ez a dokumentum olyan jól részletezett lehetőségeket kínál a világ könyvtárai számára, amelyek segítik őket abban, hogy elhelyezzék magukat nemzetközi szinten a kibontakozó digitális információs környezetben, és hogy tájékoztassa őket a kiemelt tevékenységek várható társadalmi, kulturális, gazdasági és jogi következményeiről. A jelentés nemcsak valamennyi könyvtártípus könyvtárosai számára jelent hasznos forrást, hanem a döntéshozóknak és a nyilvánosságoknak is, mivel valamennyi érintett számára tisztázza a könyvtárak elengedhetetlen szerepét a digitális korban. Az IFLA és szak-

---

* Elhangzott a Magyar Könyvtárosok Egyesülete megalakulásának 80. éves jubileumi konferenciáján, 2015. november 25-én.

értői öt trendet azonosítottak és határoztak meg, amelyek hatással lesznek arra a digitális környezetre, amelyben a könyvtárak működnek.

1. trend – Az új technológia kiterjeszti az információhoz való hozzáférést, ugyanakkor korlátokat is állít.

A folyamatosan terjeszkedő digitális univerzumban emelkedni fog az olyan információs műveltségi készségek értéke, mint az olvasás és a digitális eszközök használatának kompetenciája. Egyre több területen akadályokba fog ütközni azok bevonása, akik nem rendelkeznek ezekkel a készségekkel.

Az új online üzleti modellek természete jelentős befolyással lesz arra, hogy ki lesz képes sikeresen elérni, birtokolni vagy megosztani az információs tartalmakat, valamint profitálni belőlük.

2. trend – az online tanulás át fogja alakítani és meg fogja bontani a hagyományos oktatást.

Az elérhető online oktatási források gyors és globális terjedése bővíti, olcsóbbá és könnyebben elérhetővé teszi a tanulási lehetőségeket. Megnövekszik az élethosszig tartó tanulás értéke és a nem intézményes, valamint az informális oktatás elismerése.

3. trend – az adatvédelem és a magánélet határai újradefiniálódnak.

A kormányok és cégek birtokában lévő adathalmazok kiterjesztése támogatni fogja az egyének fejlett profilozását, míg a kommunikációs adatok megfigyelésének és szűrésének kifinomult módszerei ezen egyének nyomon követését olcsóbbá és könnyebbé fogják tenni. Az egyén magánéletére és az online világba vetett bizalomra nézve komoly következményekkel lehet számolni.

4. trend – a hiper-összekapcsolt társadalmakban új hangok fognak megjelenni és szerepet kapni.

Több lehetőség lesz a közös cselekvésre, amely lehetővé teszi az új hangok és vélemények formálódását, megjelenését akár kormányzati vagy kormányok közötti szinten is. A nyitott kormányzati kezdeményezések és az állami szektor adataihoz való hozzáférés nagyobb átláthatósághoz és állampolgár-központú közszolgáltatásokhoz fog vezetni.

5. trend – globális információs gazdaságunkat átalakítják az új technológiák.

A mobil eszközök elterjedése, a készülékek és infrastruktúrák hálózatba kapcsolt szenzorai, a 3D nyomtatás és a nyelvi fordító technológiák átalakítják a globális információs gazdaságot. A meglévő üzleti modellek több iparágban kreatív bomlást fognak megtapasztalni. Az innovációra is alkalmas eszközök segítenek abban, hogy az emberek idősebb korukban is gazdaságilag aktívak maradjanak, bármely részén is éljenek a világnak.

Ha önmagukban nézzük a fenti trendeket, azt gondolhatjuk: „És? Mi van akkor? Ezt már tudjuk.” Azonban ezek a trendek gyorsan fejlődnek, alakulnak, és hamarosan összeütköznek, vagy lehet, hogy már ütköztek is egymással – olyan visszaverődéseket keltve, amelyek végighullámnak a könyvtárak szolgáltatásain és hatással lesznek azok legbenső identitására világszerte.

Áttekintettük a könyvtárak számára felmerülő kérdéseket azokon a pontokon, amelyeken találkozunk a trendekkel. Megpróbáltuk feltenni a kérdést: milyen hatással lehetnek ezek a trendek a könyvtárak jelenlegi és jövőbeli működésére?

A trendekre tekintve én azt látom, hogy mindegyik kapcsolódik a technológiához. Legyen az a trend az oktatás, a magánélet vagy a kulturális örökség – valamilyen módon mindet formálja a technológia. Ebben a tekintetben a *Trend jelentés*ből az szűrhető le, hogy ez a fejlődő technológia hogyan hat életünkre, társadalmunkra. A technológia az összekötő kapocs.

Miután az IFLA megjelentette a *Trend jelentést* 2013 augusztusában Singapore-ban, a trendeket 18 nyelvre fordították le, és a könyvtárosok megtárgyalták a világ minden részén. Néhány jelentés ezekről az eszmecserekről megjelent az IFLA honlapján is. Érdekes megismerni, hogy a világ különböző részein a trendeket miképp magyarázzák és adaptálják, hiszen a technológiai fejlettség nagyon eltérő régióként és országokként. Bulgáriában például egy workshopon a résztvevők meghatározták, hogy milyen intézkedéseket kell tenniük a könyvtáraknak a közeljövőben, és min kell változtatni. Az első három kulcsfontosságú intézkedés ez volt:

- 1) Az erőforrások, a kapacitás építése. Először a személyzeté, hogy gondoskodni tudjanak a használói igényekről és válaszolni tudjanak rájuk.
- 2) Növekvő digitális jelenlét. Bármikor elérhetőnek lenni a használó számára, mindig legyen online a könyvtár.
- 3) A digitális szakadék csökkentése a hátrányos helyzetű csoportok támogatásával.

Ezek olyan intézkedések, amelyeket a könyvtárak most terveznek végrehajtani vagy már végre is hajtottak a világ számos táján. Új típusú koncepciókat is kell találnunk a könyvtári szolgáltatások és létesítmények számára, hogy minél jobban megfeleljenek a változó igényeknek, és megbirkózzanak azokkal a kihívásokkal, amelyekkel a könyvtárak a digitális korszakban szembesülnek.

Új könyvtárak Finnországban

A könyvtárak digitális korban betöltött új szerepével foglalkozott Natalie Vallet, aki a belgiumi és hollandiai könyvtárakat tanulmányozott. Úgy találta, hogy az új könyvtárak fejlesztése a helyi önkormányzatok számára bevált módszer a város profiljának erősítésére, amely gyakran szerencsésen társul meghatározó építészeti alkotások létrehozásával. Hozzátette, hogy az ilyen városközponti presztízs könyvtári projektek ráirányítják a figyelmet az olyan kevésbé látványos könyvtárakra is, amelyek fontos szerepet játszanak az adott lokális társadalom közösségi szintjén.

Finnországban is sok példa van az ilyen fejlesztésekre, én most három könyvtárat fogok bemutatni. Kettő közülük közkönyvtár, Helsinkiben és Seinäjokiban, a harmadik a Helsinki Egyetem Központi Könyvtára, a Kaisa Ház. Mindhárom könyvtár rendelkezik az alábbi jellemzőkkel:

- finn építészet tipikus alkotásai,
- nyitott, világos, tágas, rugalmas, vonzó,
- használóközpontú,
- külön terekkel rendelkeznek a csendes munka, a csoportos tevékenységek, a kreativitás és a rekreáció céljaira,
- a használókkal és partnerekkel közösen tervezett szolgáltatások és létesítmények,
- fejlett technológiát használnak.

Helsinki Városi Könyvtár Központi Könyvtára

Az új Helsinki Városi Könyvtár Központi Könyvtára építési munkálatai mindössze néhány hónapja kezdődtek. 2018-ban nyílik meg, a Helsinkiben és vonzáskörzetében élők új típusú közösségi központja és találkozóhelye lesz. Előreláthatólag napi tízezer látogató lép majd be a kapuján.

Helsinki oktatási és kulturális ügyekért felelős alpolgármestere, Ritva Viljanen mondta: *„Helsinki a közösség iránti növekvő érzékeléssel rendelkező városként épül, mivel népességünk gyorsan nő. A Központi Könyvtár a városi kultúra változatos találkozóhelye lesz Helsinki lakosai és látogatói számára. Sok örömet és kultúrát, valamint új gondolatokat hoz számunkra.”*

A leendő könyvtár három emelete különböző területekre oszlik:

- a földszinten sokféle szolgáltatás kap helyet,
- a középső szint az úgynevezett Guruk Padlása,
- a legfelső a Könyvmennysország, mivel a hagyományos könyvtár az épület tetején helyezkedik el.

Az új központi könyvtárral Helsinkiben egy kivételesen szép, modern városközpont valósul meg, amely magába foglalja a Parlament épületét, a Zenei Központot, a Finlandia Házat, a Sanoma Média Házat, a Kiasma Kortárs Művészeti Múzeumot, valamint a Központi Könyvtárat, amely az irodalmat hozza be ebbe a művészetnek szentelt környezetbe. Az épület a városközpontban egy egyedülállóan nyilvános tér fókuszaként szolgál. Olyan nem kereskedelmi városi helyszínt kínál, amely nyitva áll mindenki számára, jelentőségét az ott mozgó, cselekvő vagy egyszerűen csak jelen lévő emberektől fogja kapni.

Seinäjoki Közkönyvtár – Járási / Tartományi Könyvtár

A második példa a Helsinkitől mintegy 300 kilométerre északnyugatra lévő Seinäjoki Közkönyvtár – Járási / Tartományi Könyvtár, amelynek központi könyvtára magába foglalja az új Apila Könyvtárat, valamint a régi, de felújított Aalto Könyvtárt. A két könyvtárat egy alagút kapcsolja össze. „Apila” a lóhere finn neve, mivel a könyvtár alakja háromlevelű lóheréhez hasonlít; az Aalto név pedig a híres finn építész, Alvar Aalto nevét idézi, aki a régi könyvtárat tervezte 1965-ben.

A könyvtár kibővítésnek tervezésekor a középpontban az az elképzelés állt, hogy a könyvtárat olyan vonzó helyé tegyék, amely minden generációt arra csábít, hogy bejöjjön a könyvtárba és olvasson. Nyilvánvaló, hogy az olvasás olyan alapvető készség, amelyre életünk végéig szükség van. Az 1. IFLA trend szerint az olvasás és információs műveltség támogatása és előmozdítása a könyvtárak alapvető funkciója lesz a digitális korban is. Ez különösen fontos most, amikor a könyvkölcsönzések száma mindenütt csökken, bizonyos mértékben még Finnországban is. Különösen a fiúk olvasnak egyre kevesebbet. A Seinäjoki Közkönyvtár valamit tenni akart e jelenség ellen.

A könyvtár nagyon nyitott és világos. A földszinten található a hírek, újdonságok területe és a kávézó, a könyvvisszavevő automaták, a felnőtt szépirodalom, a gyermekrészleg és az olvasóterem. Az alagsorban kapott helyet a zenei, a filmes és az ifjúsági részleg. A földszint és az alagsor között van az úgynevezett Olvasó lépcső, amely azt a célt szolgálja, hogy az emberek leüljenek, olvassanak, és ott töltsék szabadidejüket. Minden eseményt és rendezvényt ide szerveznek, az emberek a lépcsőkön ülnek, a színpad pedig lent van a zenei részlegen. A régi részhez, az Aalto Könyvtárhoz vezető alagút szintén a zenei részlegről indul ki.

A gyermekrészelg nagyon népszerű a könyvházaival, ezekben a gyerekek üldögélhetnek, a külsejükön pedig könyvespolcok vannak adott témák szerint rendezve. A képeskönyveket könyvdobozokban helyezték el, és egy hosszú, puha kanapét is találhatunk itt. A különálló Mesemondó Szoba erdőhöz hasonlít zöld színével és oszlopaival, amelyeken kis lyukak vannak, ezeken keresztülmászhatnak a gyerekek. A könyvtárosok elmondták, hogy minden este legalább egy gyerek sírva fakad, amikor záráskor el kell hagynia a könyvtárat – csak még egy kicsit szeretnének tovább maradni!

Megnyitása után a könyvtár forgalma jelentősen megnőtt. Míg korábban 300-400 látogatójuk volt egy nap, most akár 2000 et is eléri naponta. Emellett a rendezvények száma is robbanásszerűen emelkedett az Apila Könyvtárban. A szolgáltatásokat a használókkal és a partnerekkel együttműködve tervezték meg. Mikor az új könyvtárat vonzóvá, tágassá, a vasárnapi nyitva tartásnak köszönhetően könnyebben hozzáférhetővé és sokféle igényre reagálóvá tették, az az olvasást is növelte. Az állomány nem hogy nem bővült, épp ellenkezőleg, csökkentették az új épület megnyitásakor.

A régebbi részben, az Aalto Könyvtárban kaptak helyet a helyismereti gyűjtemény, a csoportmunka és sokféle más tevékenység számára kialakított terek, mint a stúdió filmvetítések és színházi csoportok számára, olvasóklubok, egy galéria a kiállításoknak és egy hangszigetelt szoba a zenei gyakorláshoz.

Az egész könyvtár kihasználtsága rendkívül intenzív, a lakosok és az idelátogatók egyaránt szeretik. A TripAdviser honlapon az utazók az Apila Könyvtárat választották Seinäjoki legérdekesebb turisztikai látványosságává. Az Aalto Könyvtár szintén vonzza a látogatókat, mivel az Alvar Aalto által tervezett épületeknek megvannak a maguk csodálói, nemcsak építészek, hanem sok más Aalto-rajongó is van, akik a világ minden sarkából érkeznek ide. Seinäjoki város számára a könyvtáraknak kimutatható gazdasági jelentőségük is van, mivel olyan turisztikai látványosságok, amelyek sok látogatót vonzanak a városba.

Helsinki Egyetem Központi Könyvtára, Kaisa Ház

A Helsinki Egyetem Központi Könyvtárát Kaisa Háznak hívják. Az Anttinen Oiva Arkkitehdit Rt. finn építészei tervezték, és 2012-ben nyílt meg. Egy hajdani áruház helyén épült fel a város szívében. Az épületben a föld szintje fölött hét újonnan épült emelet, valamint négy földalatti renovált szint van. A könyvtárból közvetlen bejárat nyílik a metróállomásra. A cseréppel borított felület az épületet összekapcsolja a Kaisaniemenkatu utca környező vörös téglaeépületeivel.

Míg korábban 11 kari könyvtár volt szétszóródva az egyetem városközponti campusán, addig most mind helyet kapott a Kaisa Házban. Ez jelentős átalakulási folyamat volt az érintett könyvtárak, azok alkalmazottai, valamint az egyetemi dolgozók és hallgatók számára egyaránt. A költözéskor 30 kilométernyi könyvet szállítottak el 20 000 dobozban 11 helyszínről a Kaisa Házba.

A Kaisa Háznak naponta 7000 látogatója van, a csúcs 8500 látogató volt, összesen mintegy kétmillió évente, és a számuk folyamatosan növekszik. Nagyon népszerű központtá vált nemcsak a hallgatók, hanem a lakosság és a látogatók számára is. Mindenki szereti ezt a helyet, amelyet elsősorban a munka és a tanulás céljaira terveztek, ugyanakkor a kikapcsolódást is magas szinten szolgálja. Van egy kávézója, amely népszerű találkozóhellyé vált. A hallgatóknak saját pihenőszobájuk van, ahol frissítőket vehetnek, és

elfogyaszthatják a magukkal hozott ételüket. A hetedik emeleti nappali és erkély a kutatók és más használók számára a régi Birodalmi Központra néz. A könyvtárban sok olyan zóna van, ahol kényelmes székeken és fotelekben lehet pihenni.

Kialakítottak egy hangszigetelt dolgozó övezetet, amely különböző területeket kínál a csendes olvasás és a csoportmunka céljaira. A könyvtárban vannak csendes olvasószobák is. Színpompás bútorzat határozza meg a különböző zónákat, kontrasztot teremtve a világos belsőépítészettel. A bútorzat voltaképpen különböző időszakokból származó finn tervezői alkotások gyűjteménye.

A Kaisa Ház jó példája az új típusú könyvtárnak, amely kitűnően szolgál eredeti céljának megfelelően egyetemi könyvtárként, ugyanakkor másokat is bevonz, akik a könyvtári szolgáltatásokat veszik igénybe, vagy csak odalátogatnak és élvezik a szép környezetet. A könyvtár mindenki számára nyitva áll, 15 éves kor felett bárki használhatja. Az intézmény egyedülálló módon egyesíti az egyetemet a várossal és a társadalommal.

Összegzés

Izgalmas digitális korunkban a könyvtárak átalakuló szerepére nem fenyegetésként kell tekintenünk, hanem informatikus könyvtáros szakemberekként élénk állított kihívásként, könyvtáraink megújítására, felpezsdítésére és átalakítására azért, hogy minél jobban megfeleljenek használóink változó igényeinek. A könyvtárak sokat tudnak nyújtani a fejlődés támogatásában, nem egyszerűen azzal, hogy segítik az önkormányzatainkat fejlesztési céljaik megvalósításában, hanem ennél sokkal fontosabb az, hogy biztosítsák a lehetőségek tökéletes kiteljesedését az állampolgárok számára.

Amint az *Erős könyvtárak, erős társadalmak* IFLA elnökségi témám is jelzi, én hiszek abban, hogy a könyvtárak képesek hatást gyakorolni a társadalomra az állampolgárok élet-hosszig tartó tanulásának és oktatásának támogatásával, a kutatásokhoz és innovációkhoz való hozzáférés biztosításával, a kultúra és kikapcsolódás megbecsülésére való neveléssel, valamint a kreativitás előmozdításával. Ugyanakkor amennyiben könyvtárainkat erőssé akarjuk tenni, aktívnak, agilisnak, rugalmasnak és elfogulatlannak kell lennünk, készen kell állnunk az együttműködésre, és együtt kell dolgozni a felhasználókkal, döntéshozókkal, civil szervezetekkel, az anyaintézményekkel – legyenek bár egyetemek vagy kutatóintézetek – és minden más érintettel. Együtt meg tudjuk találni a könyvtárak számára a legjobb módját annak, hogy megerősítsék a környezetet, amelyben élünk és dolgozunk, így a társadalom minden rétegének javát is szolgálják a helyitől és regionálistól a nemzeti, sőt, a globális szintig.

Befejezésül Sidney Sheldon szavait szeretném idézni, aki minden idők legsikeresebb íróinak egyike, és akinek könyvei sok olvasót vonzanak könyvtárainkba. Ő mondta: „*A könyvtárak tárolják azt az energiát, amely a képzeletet táplálja. Ablakot nyitnak a világra, és felfedezésre, teljesítésre ösztönöznek, hozzájárulnak életünk minőségének javításához. A könyvtárak jobba teszik az életet.*”

Köszönöm a figyelmüket!

Fordította: Dávid Boglárka és Barátné Hajdu Ágnes

A szerzői jog helye a nemzetközi könyvtárügyben és a lengyel szerzői jogi reform példája

A szerzői jog helye a nemzetközi könyvtárügyben

A mintegy 140 ország 1300 könyvtári szervezetét tömörítő IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions, – Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége) 2013 augusztusában adta ki trendjelentését¹ az információs környezet változásairól². Az elkövetkező három évben a jelentést lefordították 14 nyelvre, valamint – szerte a könyvtári világban – számos szakmai vitafórumon foglalkoztak a tartalmával. Ezek a megbeszélések nyújtottak alapot ahhoz az elemzési folyamathoz, amelynek végterméke a jelentés frissítése³. A 2016 augusztusában publikált dokumentum ezúttal földrészenkénti bontásban vázolja fel a könyvtárügyet foglalkoztató kulcstémákat, amelyek európai vonatkozásban az alábbiak:

- a szerzői jog körül mutatkozó új kihívások, a tartalmakhoz való hozzáférés és az e-kölcsönzés;
- a személyes adatok védelmének (privacy) erodálódása az ellenőrzést szolgálja, vagy az önrendelkezés forrásaként tekinthetünk-e rá?
- a könyvtárosi kompetenciák fejlesztése, lépést tartva a technológia fejlődésével;
- a könyvtárak közötti stratégiai együttműködések ösztönzése;
- a könyvtári működés alapelvei, a digitális technológiában rejlő lehetőségek és az olvasók hangjának meghallása.

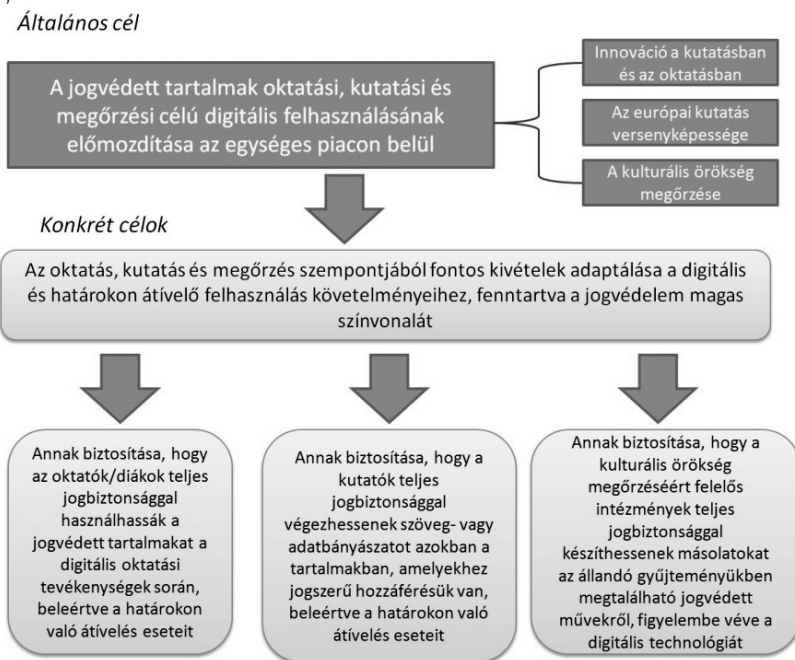
Ahogy látjuk, a szerzői jog kérdése – nyilván nem véletlenül – az első helyen említődik, de a könyvtárosok képzésére vonatkozó pont bővebb kifejtésében is találunk utalást arra, hogy „a könyvtárosoknak jobb és szélesebb körű ismeretekkel kell rendelkezniük a szerzői jogok alkalmazása, az adatvédelem és a személyes adatok védelme (privacy) tekintetében”⁴. A téma kibontásában⁵ – többek között – arról olvashatunk, hogy az olaszországi vitafórumok rávilágítottak arra, hogy a jogszabályi korlátok és a digitális publikálás jelenlegi üzleti modelljei megakadályozzák a könyvtárakat abban, hogy betölthessék hagyományos szerepüket

az információk hozzáférhetővé tétele terén. Az Európai Unió vonatkozó irányelveinek (INFOSOC irányelv⁶, 2006/115/EK irányelv⁷) aktuális értelmezései sem az e-kölcsönzéshez, sem a digitális megőrzéshez nem nyújtanak megfelelő jogi alapot.⁸ Nyilvánvaló, hogy a szakma a régen várt és a korábbi uniós dokumentumokban, így például az EB 2015. decemberi közleményében⁹ előrevetített szerzői jogi változásoktól reméli az említett problémák orvoslását.

Az IFLA egy másik, nem kevésbé jelentős közleménye a nyilvános könyvtári hozzáférés alapelveit fogalmazza meg¹⁰. A nyolc princípium közül a harmadik foglalkozik a szerzői jog kérdésével: „A szerzői jog nemzeti és nemzetközi kereteinek egyensúlyt kell teremteniük az információhoz való hozzáféréshez fűződő közérdek és a szerzők, művészek és kiadók jogai között oly módon, hogy rendelkezéseik által gondoskodnak arról, hogy a könyvtárak és levéltárak nyilvános hozzáférést nyújthassanak a világ tudásanyagához, formátumtól függetlenül.”

Mennyibe kerül a jogtisztázás?

A digitális, illetve digitalizált tartalmak jogtisztázta könyvtári szolgáltatását illetően a könyvtárak régóta megoldást sürgetnek, és most úgy tűnik fel, hogy segélykiáltásuk immár az uniós jogalkotókig is elért. Erre lehet legalábbis következtetni abból a 2016. szeptember 14-én megjelent irányelvtervezetből¹¹, amely célkitűzésként a szerzői és kapcsolódó jogok további uniós harmonizációját fogalmazza meg, különös tekintettel a digitális és határokon átvélt felhasználásra. A dokumentum, ahogy az várható volt, kitér a kereskedelmi forgalomból kikerült (out-of-commerce) művek jogkezelésére, amelyre a kiterjesztett hatályú közös jogkezelést kínálja megoldásként. A tervezethez kapcsolódó hatásvizsgálati tanulmányban¹² található ábra¹³ személetes módon tárja elénk a szerzői jog megújításának célrendszerét.

Mielőtt a tervezetben foglaltakkal közelebbről foglalkoznánk, érdemes még felidéz-nünk, milyen adatokkal szolgál a hatásvizsgálat a jogtisztázás költségvonzatait illetően. A dokumentum úgy fogalmaz: „Az időigényes jogtisztázás magas tranzakciós költségeket jelent a kulturális örökséggel foglalkozó intézmények számára: a költségek meghatározása általánosságban bonyolult feladat, hiszen minden gyűjtemény és folyamat eltér egymástól. Valamiféle számításokra azért van lehetőség az egyes – főként kulturális örökséggel foglalkozó intézményektől származó – esettanul-mányok alapján: ezek azt sugallják, hogy egy könyv esetében körülbelül 50-100 euró között mozog az összeg, míg egy plakát esetén 5.70-50 euró, egy fénykép esetén 0.70-1.70 euró, míg egy rövidfilm esetén nagyjából 27 euró.”¹⁴ Ne feledjük, ezek a becsült összegek csak magának a jogtisztázásnak a költségeit fedik, a szerződéskötéssel kapcsolatos erőforrásigényekről, a jogdíjakról itt még szó sem esett. A tanulmány említi egy konkrét projektet az Egyesül Királyságból. Ennek során a XX. században megjelent genetikorténettel foglalkozó könyveket digitalizáltak. 1 620 mű 5 459 szerzőjét azonosították. A művek 5 százalékához tíznél több szerző tar-tozott. A felmerülő tranzakciós (lebonyolítási) költségek a 987 digitálisan hozzáférhetővé tett mű esetében nagyjából 45 000 fontra (mintegy 16 300 000 forintra) rúgtak.¹⁵ Ez az összeg jelentős mértékben csökkenthető azáltal, hogy csak egy jogkezelő szervezettel kell megállapodni.

Nem csoda, hogy ilyen bekerülési összegek mellett, ahogy arra az idézett dokumen-tum is kitér¹⁶, a digitalizálás és a kulturális örökség disszeminációjának előnyei nem érvé-nyesülhetnek, ahogy az egyes jogtulajdonosok is elesnek attól a lehetőségtől, hogy „alvó” műveiket a közönség megismerje, és ebből anyagi és morális hasznuk származzon.

Az irányelvtervezet harmadik címének tárgya az engedélyezési gyakorlatok fejlesztése és a szélesebb körű hozzáférés nyújtása a tartalomhoz. Ezen belül az első fejezet fog-lalkozik a kereskedelmi forgalomból kikerült művekkel. Ennek tartalmát érdemes teljes egészében idézni:

„7. cikk

A kereskedelemben már nem kapható művek kulturális örökséget ápoló intézmények általi felhasználása

(1) *A tagállamok rendelkeznek arról, hogy amennyiben közös jogkezelő szervezet a tagjai nevében nem üzleti célra szóló, nem kizárólagos engedélyt ad kulturális örökséget ápoló intézménynek az intézmény gyűjteményének állandó részét képező, a kereskedelemben már nem kapható művek vagy egyéb teljesítmények digitalizálására, terjesztésére, nyilvánosságba közvetítésére vagy hozzáférhetővé tételére, akkor ez a nem kizárólagos engedély kiterjeszhető vagy vélelmezhetően vonatkozik az en-gedély hatálya alá tartozó jogosultakkal azonos kategóriába tartozó, de a közös jogkezelő szervezet által nem képviselt jogosultakra is, feltéve ha:*

- a) *a közös jogkezelő szervezet a jogosultaktól kapott megbízások alapján a jogosultak szélesebb körű képviseletét látja el a művek vagy egyéb teljesítmények azon kategóriája, illetve azon jogok tekintetében, amelyekre az engedély hatálya kiterjed;*
- b) *minden jogosult számára biztosított az egyenlő bánásmód az engedély feltételeivel összefüggésben;*
- c) *mindegyik jogosult bármikor felszólalhat művei vagy egyéb teljesítményei kereskedelemben már nem kaphatónak tekintett minősítése ellen, és kizárhatja az engedély műveire és egyéb teljesítme-nyeire való alkalmazását.*

(2) *Egy mű vagy egyéb teljesítmény akkor minősül kereskedelemben már nem kaphatónak, ha a mű vagy egyéb teljesítmény egésze – minden fordítását, változatát és megjelenési módját ideértve – a*

szokásos kereskedelmi csatornákon keresztül nyilvánosan hozzáférhetetlen, és hozzáférhetővé válása ésszerűen nem elvárható.

A tagállamok a jogosultakkal, a közös jogkezelő szervezetekkel és a kulturális örökséget ápoló intézményekkel egyetértve biztosítják, hogy a művek és egyéb teljesítmények (1) bekezdés szerinti engedélyezhetőségének megállapításához használt követelmények ne lépjék túl a szükséges és ésszerű mértéket, és ne zárják ki a lehetőséget egész gyűjtemények kereskedelemben már nem kaphatónak tekintett minősítésére, ha ésszerűen feltételezhető, hogy a gyűjtemény részét képező összes mű vagy egyéb teljesítmény kereskedelemben már nem kapható.

(3) A tagállamok gondoskodnak a megfelelő közjótételi intézkedések meghozataláról az alábbiakat illetően:

a) mű vagy egyéb teljesítmény kereskedelemben nem kaphatónak minősítése;

b) az engedély és különösen annak a nem képviselt jogosultakra való alkalmazása;

c) a jogosultak (1) bekezdés c) pontja szerinti felszólalási joga;

a művek vagy egyéb teljesítmények digitalizálását, terjesztését, nyilvánossághoz közvetítését vagy hozzáférhetővé tételét megelőző ésszerű időszak során is.

(4) A tagállamok biztosítják, hogy az (1) bekezdésben említett engedélyeket olyan közös jogkezelő szervezettől kérik, amely széles körű képviseletet lát el abban a tagállamban, ahol:

a) a műveket vagy hangfelvételeket – filmművészeti és audiovizuális alkotások kivételével – első alkalommal kiadták, vagy kiadás hiányában először sugározták;

b) filmművészeti és audiovizuális alkotások esetében a művek előállítójának székhelye vagy szokásos tartózkodási helye található; vagy

c) a kulturális örökséget ápoló intézmény székhelye található, ha az a) és b) pont alapján ésszerű erőfeszítéseket követően nem határozható meg a tagállam vagy harmadik ország.

(5) Az (1), (2) és (3) bekezdés nem alkalmazandó harmadik ország állampolgárainak műveire vagy egyéb teljesítményeire, azokat az eseteket kivéve, amelyekre a (4) bekezdés a) és b) pontja vonatkozik.

8. cikk

Határokon átnyúló felhasználás

(1) A kulturális örökséget ápoló intézmény a 7. cikk szerint megadott engedély hatálya alá tartozó műveket vagy egyéb teljesítményeket az engedély feltételeinek megfelelően az összes tagállamban felhasználhatja.

(2) A tagállamok biztosítják, hogy a 7. cikk szerint megadott engedély hatálya alá tartozó művek vagy egyéb teljesítmények azonosítását lehetővé tevő, illetve a jogosultak 7. cikk (1) bekezdésének c) pontja szerinti felszólalási lehetőségével kapcsolatos információk legalább hat hónappal a művek vagy egyéb teljesítmények engedély megadásának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban történő digitalizálása, terjesztése, nyilvánossághoz közvetítése vagy hozzáférhetővé tétele előtt és az engedély teljes időtartamára nyilvánosan hozzáférhetőek legyenek egy egységes online portálon.

(3) A (2) bekezdésben említett portált az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatala hozza létre és üzemelteti a 386/2012/EU rendeletnek megfelelően.

9. cikk

Az érdekeltek közötti párbeszéd

A tagállamok biztosítják, hogy a felhasználókat, a jogosultakat, illetve az esetleges egyéb érdekelteket képviselő szervezetek ágazatonként rendszeresen párbeszédet folytassanak egymással a 7. cikk (1) bekezdésében említett engedélyezési mechanizmusok jelentőségének és használhatóságának

fokozása, az e fejezetben említett, különösen közzétételi intézkedésekkel összefüggésben a jogosultak rendelkezésére álló védintézkedések eredményessége, valamint a 7. cikk (2) bekezdésének második albekezdésében említett követelmények meghatározásának támogatása céljából.”

Az irányelvtervezetből kiolvasható jogkezelési modell olyan eljárásmenet kialakítását vetíti elénk, amely több szempontból ismerős lehet különböző nemzeti jogszabályokból. Ezek közül talán a vonatkozó francia törvény¹⁸ a legtöbbet hivatkozott, de Németországban¹⁹, Lengyelországban és Szlovákiában²⁰ is jogi szabályozással igyekeznek elősegíteni a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek felhasználását, Csehországban²¹ pedig épp elfogadásra vár egy hasonló céllal megfogalmazott jogszabálytervezet. Nálunk – többek között – az OSZK szorgalmazta, hogy szülessen törvényhozási megoldás a problémára.²²

Amiről tehát a tervezetben szó van: a jogtulajdonosok önkéntes kilépését lehetővé tevő kiterjesztett közös jogkezelés, ahol a jogtulajdonos szót emelhet az ellen, hogy művét, illetve műveit kereskedelmi forgalomban nem kaphatóknak minősítik, és a felhasználás engedélyezésével egy közös jogkezelő szervezetet hatalmaznak meg. A tiltakozásra a felhasználást megelőzően megfelelő időt kell biztosítani.

A tervezetben foglaltak implementálásával a tagállamok szintjén működtetett, vagy még csak létesülés előtt álló, általában a nemzeti könyvtári rekordállományra építő nemzeti out-of-commerce adatbázisok helyébe a fentiek értelmében egy központi nyilvántartás kerülne, a kereskedelmi forgalomból kikerült művek uniós felhasználását elősegítendő. A hatásvizsgálati tanulmányból az is kiderül²³, hogy ezt a nyilvántartást, pontosabban az OOC művek Európai Átláthatósági Portálját a már létező árvamű-nyilvántartás infrastruktúrájára alapozva szeretnék létrehozni.²⁴

A nemzetközi könyvtári szervezetek közösen megfogalmazott reakciója²⁵ már címével sokat elárul arról, mennyiben elégedettek a könyvtári szakemberek az irányelv tervezetében felvázoltakkal: *Only real reforms can bring EU copyright rules up to date (Csak a valódi reformok tehetik korszerűvé az EU szerzői jogi szabályozását)*. A közlemény – többek között – arra hívja fel a figyelmet, hogy a könyvtári szakemberek egyfelől üdvözlik a szerzői jog megújításának uniós szándékát, másfelől azon az állásponton vannak, hogy bizonyos elemek látványosan hiányoznak a tervezetből. Ilyenek például az e-kölcsönzés vagy a könyvtári információforrások zárt hálózaton való távoli elérésének megnyugtató rendezése. Ezek nélkül – a szervezetek álláspontja szerint – a könyvtárak nem tudnak versenyképes alternatívát nyújtani a jogsértő fájlmegosztásokkal szemben.

Az irányelvjavaslatban ugyanakkor további olyan intézkedések is találhatóak, amelyek meglehetősen hatással lehetnek a könyvtárügyre, illetve a nemzeti könyvtári fejlesztésekre. Ezek közül az egyik a sajtókiadványokkal („press publications”) kapcsolatos egyes jogok: a többszörözés joga (2001/29/EK irányelv²⁶, 2. cikk) és a nyilvánossághoz való közvetítésre vonatkozó jog (2001/29/EK irányelv, 3. cikk (2)) kiterjesztése a sajtókiadványok²⁷ kiadóira a digitális felhasználások vonatkozásában (lásd: az irányelvjavaslat 11. cikkét). Jóllehet, az intézkedés elsődleges célja – az irányelvtervezet bevezetője szerint²⁸ –, hogy megkönnyítse a kiadók számára az online hozzáférések engedélyezését és a szerzői jogi kivételek alkalmazása fejében járó jogdíjak megszerzését. Könyvtári szemszögből kérdéses, hogy az uniós javaslatok elfogadása esetén miként történik majd a kiadói jog könyvtárak irányában történő gyakorlása, és hogy az új kiadói jogok milyen viszonyban állnak majd az érintett szerzők jogaival. Fontos eleme az intézkedésnek, hogy a sajtókiadvány-

okra bevezetett kiadói jog időben korlátozott, amennyiben a sajtókiadvány megjelenése után húsz évvel lejár (lásd: 11. cikk, 4.). A későbbiek során tehát a könyvtári szolgáltatás, a digitális hozzáférés folytonosságának biztosításához szükség lehet a cikkek szerzőinek adataira. Ezek nyilvántartását esetlegesen célszerű volna a kiadók számára előírni.

A szerzők alkupozícióját erősítheti az engedélyezési megállapodásokban megfogalmazandó feltételek vonatkozásában, ha pontosabb információkkal rendelkeznek a műveik felhasználásáról. Az irányelvjavaslat ennek fényében a felhasználási adatok átláthatóságának javítását tűzte ki célul (14. cikk), amely mindemellett a jogdíjak arányos felosztását is szorgalmazná. A felhasználások módjára, a felhasználás kapcsán keletkezett bevételekre és a fizetendő javadalmazásra vonatkozó információkat a felhasználási engedélyek tulajdonosainak szükséges szolgáltatniuk. A tervezet arról is rendelkezik, hogy a szerző megfelelő kompenzációban („*további megfelelő javadalmazásban*”) részesüljön, ha az eredeti javadalmazás aránytalan a felhasználási jogot gyakorló bevételeihez képest (15. cikk). Ahhoz, hogy az adatok szolgáltatói (könyvtárak, kiadók, jogkezelők, tartalomszolgáltatók stb.) között hiteles és az elvárható mértékig automatizált, gyors és rendszeres adatáramlás jöjjön létre, a könyvpiari értékláncot átfogó, szabványos alapokon nyugvó, ágazati (szerzői jogi) infrastruktúra kiépítésére van szükség. Ennek létrehozásában, koordinálásában jelentős szerep juthatna a nemzeti könyvtárnak, úgy is, mint a könyvkiadási statisztika szolgáltatójának (30/2014. EMMI rendelet²⁹, 8. § (2) e); valamint a Könyvtári Intézetnek, amely az országos könyvtári statisztikai adatok összesítéséért, elemzéséért és szolgáltatásáért felel (1997. évi CXL. törv.³⁰ 60. § (3) h)).

A lengyelországi szerzői jogi reform

A könyvtárüggyel kapcsolatos szerzői jogi kérdéseket az uniós irányelvekben megengedett mértékig rendezni szándékozó, 2015 novemberében életbe lépő lengyel jogszabályi reform egyfelől olyan kivételek bevezetését foglalja magában, amelyek implementálása már régóta esedékes volt, emellett kiterjed a könyvtári haszonkölcsönzésre, illetve utat nyit a kereskedelmi forgalomból kikerült művek közös jogkezelés keretén belül való könyvtári felhasználása előtt.

A új szabályozás³¹ egyik központi eleme, hogy lehetővé teszi a könyvtárak számára a nem közvetlen jövedelemszerzésre irányuló, társadalmi érdeket szolgáló digitalizálást, mindenekelőtt az oktatás (távoktatás, illetve e-learning) támogatása és a kulturális örökség tartalmainak megőrzése céljával. Lengyelországban újdonság, hogy a könyvtárak a gyűjteményeikben található művek digitalizált másolatait a helyiségekben található számítógépes terminálokon szolgáltatathatják, a jogszabály azonban él a megkötéssel, hogy az egyidejű hozzáférések száma nem lépheti túl a könyvtár által őrzött fizikai műpéldányok számát.

A vonatkozó jogszabály-módosítás két uniós irányelvet is átültet: az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szólót³², valamint a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról szólót³³. A szerzői jog megreformálását célzó projekt egyik fontos vívmánya, hogy a könyvtárak aktív tényezőivé váltak a magas szinten zajló politikai diskurzusnak, ami a könyvtárosoknak a reform folyamataiban vitt szerepét ugyancsak felértékelte. Külön említést érdemel az Elektronikus Információ Könyvtáraknak (Electronic Information for Libraries, EIFL) nevű nonprofit szervezet Szerzői Jog és Könyvtárak Programja (Copy-

right and Libraries Programme) által támogatott projekt³⁴ vezetője, Barbara Szczepańska, aki a társadalmi konzultációk során meglehetősen hatékonysággal lépett fel, hogy érvényt szerezzen a könyvtári érdekeknek. A reform hatályba lépését közvetlen megelőző legfontosabb lépések az alábbiak voltak:

2015. október 19. – a Szerzői Jogi Törvény hivatalos publikálása;

2015. november 9. – a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek nyilvántartásba-vételéhez szükséges űrlap publikálása³⁵;

2015. november 6. – az árva művek azonosításához szükséges gondos jogosultkutatás forrásainak publikálása³⁶;

2015. november 9. – versenykiírás annak meghatározására, hogy mely közös jogkezelő szervezet köthet szerződést a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek felhasználására³⁷.

Az alábbiakban ismertetjük a törvény azon cikkelyeit (35¹⁰-35¹²), amelyek mintául szolgálhatnak egy esetleges hazai törvényi szabályozáshoz a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek speciális közös jogkezelése vonatkozásában, azzal együtt, hogy az uniós jog e művek felhasználására kiterjedő esetleges új szabályainak megszületése esetén a magyar jogalkotónak természetesen e keretekre is figyelemmel kell lennie.

A kereskedelmi forgalomban nem elérhető mű meghatározása (35¹⁰. 1.)

A jogszabály komplex meghatározása értelmében kereskedelmi forgalomban nem elérhető műnek tekintjük a könyvekben, napilapokban, folyóiratokban vagy egyéb nyomtatott kiadványokban megjelent olyan műveket, amelyek a vevők számára kereskedelmi forgalomban nem elérhetők a vonatkozó vagyoni jogokat gyakorló szerzői jogosultak engedélyével (vagyis legálisan). A „nem-elérhetőség” azt jelenti, hogy sem analóg, sem pedig online formában nem állnak rendelkezésre műpéldányok az ésszerű szükségletek kielégítésére alkalmas példányszámban, illetve hogy a nyilvánosság számára sem hozzáférhető a mű oly módon, hogy a hozzáférés helyét és idejét a nyilvánosság tagjai maguk választhatják meg (pl. a művet otthoni gépre letölthetik, vagy online olvashatják). A művek elérhetőségének meghatározásakor a törvényi rendelkezés értelmében nem veszik figyelembe azon művek példányait, amelyek esetén a jogkimerülés esete áll fenn (vagyis az antikváriumokban fellelhető műpéldányokat).

A kereskedelmi forgalomban nem elérhető mű hozzáférhetővé tétele

A 35¹⁰ paragrafus 2. bekezdése arról rendelkezik, hogy a levéltárak, oktatási és kulturális intézmények (köztük a könyvtárak) a kulturális és örökségvédelemért felelős miniszter által kijelölt közös jogkezelő szervezettel kötött szerződés alapján többszörözhetik és online (vagyis nem csak a könyvtár épületén belül) lehívásra hozzáférhetővé tehetik a gyűjteményükben található, kereskedelmi forgalomban nem elérhető, először Lengyelország területén kiadott, 1994. május 24-ét megelőzően megjelent műveket. A következő (3.) bekezdés szerint az említett közös jogkezelő szervezet abban az esetben gyakorolhatja egy olyan mű engedélyezési jogait, amelynek jogosultjai erre nem adtak neki felhatalmazást, ha a mű bekerült a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek nyilvántartásába, és a jogosultak az adatbázisba való bekerülést követő 90 napon belül nem fejezték ki írásban a tiltakozásukat az ellen, hogy vonatkozó jogait a közös jogkezelő szervezet

gyakorolja. A jogosultaknak egyébként (lásd: 4. bekezdés) a későbbiekben is lehetőségük van kezdeményezni az engedély visszavonását: írásos formában, a naptári év végétől számított három hónapos hatállyal. A jogkezelő szervezet ebben az esetben haladéktalanul tájékoztatja az illetékes minisztériumot, illetve azokat a szervezeteket, amelyekkel a művek felhasználására szerződést kötött.

Az érintett művek

Ahogy fentebb jeleztük, az új jogi szabályozás az először Lengyelország területén kiadott, 1994. május 24-ét megelőzően megjelent művekre vonatkozik, ugyanakkor – az 5. paragrafus értelmében – az eredetileg idegen nyelven megjelent művek lengyel nyelvű fordításai kikerülnek a rendelkezések hatálya alól.

A kereskedelmi forgalomban nem elérhető művek nyilvántartása (35¹)

A kulturális és nemzeti örökségvédelmi minisztérium nyilvántartást vezet a kereskedelmi forgalomban nem elérhető művekről. A nyilvántartás a következő információkat tartalmazza:

- 1) a mű címe;
- 2) a szerző keresztnév és utóneve vagy álneve, vagy az anonimitásra vonatkozó megjegyzés;
- 3) a mű kiadója;
- 4) az első megjelenés dátuma;
- 5) a jegyzékbe vételt kezdeményező közös jogkezelő szervezet;
- 6) a tiltakozással vagy a nyilvántartásból való törléssel kapcsolatos információk a vonatkozó dátum feltüntetésével, illetve a tiltakozás vagy törlési igény el nem fogadásával kapcsolatos információk.

A nyilvántartásba került művek jegyzéke hozzáférhető a lengyel elektronikus közlönyben (*Biuletyn Informacji Publicznej*). A művek nyilvántartásba vétele a közös jogkezelő szervezet kérésére történik. A tiltakozás vagy törlési igény kézbevitelét követően haladéktalanul kezdeményezi a szervezet, hogy a nyilvántartásban tüntessék fel a vonatkozó információt. A hiányos regisztrációs kérelem kiegészítésére hét nap áll rendelkezésre. A törvény rendelkezik arról is, hogy az illetékes minisztériumnak rendeleti úton szükséges meghatározni a regisztrációs űrlap mintáját (struktúráját), figyelembe véve a fentiekben felsorolt információk tartalmát és a regisztrációs bejegyzések szabványkiválmait. (Ahogy korábban említettük, az űrlapmintát már publikálták.)

Az illetékes közös jogkezelő szervezet kiválasztása (35²)

A kereskedelmi forgalomban nem elérhető művek felhasználásának engedélyezését és a vonatkozó jogdíjak felosztását végző közös jogkezelő szervezetet az illetékes miniszter jelöli ki, a megbízás öt évnél tovább nem tarthat. A megbízást megelőző versenykiírás során a törvényi előírás szerint az alábbi kritériumokat kell szem előtt tartani:

- 1) reprezentativitás;
- 2) szervezeti alkalmasság a művek kereskedelmi forgalomban való elérhetőségének meghatározására;
- 3) szervezeti alkalmasság a jogdíjak hatékony kifizetésére és felosztására;
- 4) hatékony és jogszerű működés;
- 5) a jogkezelés tervezett költségeinek és azok mértékének igazoltsága.

Az illetékes miniszter egynél több közös jogkezelő szervezetet is kijelölhet a versenykiírás során.

Összegzés

Mint láttuk, a szakmai nyilvánosságot foglalkoztató kérdések között hangsúlyosan van jelen a szerzői jog problémája. Nem véletlenül, hiszen az aktuális szerzői jogi rezsim nem-hogy nem kedvez a könyvtárakban őrzött kulturális tartalmak digitális hozzáférhetővé tételének, hanem a megvalósítás tekintetében a lehetetlennel határos, avagy mérhetetlenül bonyolult, egyben költséges megoldások implementálását teszi szükségessé mindenekelőtt a kereskedelmi forgalomból már kikerült művek vonatkozásában. **Egyre többen látják be, hogy a jogalkotóknak speciális eszközökkel szükséges támogatniuk a széles tömegeket célzó e-könyvtári szolgáltatások kialakítását.** Ezt támasztja alá a fentebb ismertetett irányelvtervezet tartalma, illetve az a tény, hogy már több uniós államban (Franciaországban, Lengyelországban, Németországban, Szlovákiában) hatályba helyezték a kereskedelmi forgalomban nem kapható művek digitális másolatainak könyvtári felhasználását elősegítő jogszabályokat. Elmondható, hogy az új lengyel jogi szabályozás több ponton is iránymutatással szolgálhat a magyar jogalkotás számára, ismételten utalva arra, hogy e tekintetben az uniós jogalkotó is irányadó kereteket szabhat a jövőben. Amint láthattuk, a már ismert opt-out eljáráson túl, amely a vélelmezett kereskedelmi forgalomban nem kapható művek jogtulajdonosainak lehetőséget ad a folyamatból való kilépésre, részletes instrukciókat tartalmaz például a nyilvántartásba-vételi űrlap struktúráját vagy a versenykiírás során alkalmazott kritériumokat illetően. Az ismertetett jó gyakorlat hazai jogi környezethez igazításával óriási lépést tehetünk az elektronikus könyvtári szolgáltatások innovációja felé.

JEGYZETEK

1. <http://trends.ifla.org/> (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
2. Bővebben lásd: Dippold Péter: Trendek az európai könyvtárügyben. = Könyvtári Figyelő, 2014. 1. sz. 71-77. p. – Elektronikusan: <http://ki.oszk.hu/kf/2014/04/trendek-az-europai-konyvtarugyen-2/> (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
3. IFLA Trend Report 2016 Update – <http://trends.ifla.org/files/trends/assets/trend-report-2016-update.pdf> (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
4. Uo. 9. p.
5. Uo.
6. Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001L0029:HU:HTML> (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
7. Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról (kodifikált változat) – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006L0115:HU:HTML> (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
8. Az e-kölcsönzés témájáról bővebben: Dancs Szabolcs: Az Európai Unió Bírósága előtt a könyvtárügy jövője? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2016. 9. sz. 3-8. p.

9. A korszerű, európaibb szerzői jogi keret felé – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52015DC0626&from=HU> (Megtekintve: 2016. szeptember 20.)
10. Principles on Public Access in Libraries – <http://www.ifla.org/node/10781> (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
11. Az Európai Parlament és a Tanács irányelve a digitális egységes piacon a szerzői jogról: javaslat – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016PC0593&from=EN> (Megtekintve: 2016. október 14.)
12. http://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=17211 (Megtekintve: 2016. szeptember 19.)
13. Uo. 82. p.
14. Uo. 67. p.
15. Uo. 67. és 74. p.
16. Uo. 69. p.
17. Az Európai Parlament és a Tanács 386/2012/EU rendelete (2012. április 19.) a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) a szellemi tulajdonjogok érvényesítésével kapcsolatos feladatokkal, ideértve a közszféra és a magánszektor képviselőinek a szellemi tulajdoni jogsértések európai megfigyelőközpontjaként történő összehívásával való megbízásáról – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R0386&from=HU> (Megtekintve: 2016. szeptember 15.)
18. LOI n° 2012-287 du 1er mars 2012 relative à l'exploitation numérique des livres indisponibles du XXe siècle – <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000025422700&categorieLien=id> (Megtekintve: 2016. szeptember 20.)
19. A német modell ismerteti: Részletes koncepció a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló 2014/26/EU irányelv átültetéséhez megalkotandó magyar jogi szabályozás főbb tartalmi kérdéseivel kapcsolatban, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2016. p. 32-33. – https://www.sztnh.gov.hu/sites/default/files/20150710_kjk_ire_reszletes_atultetesi_konceptio_konzultaciora_0.pdf (Megtekintve: 2016. szeptember 16.)
20. A vonatkozó szlovák jogszabályról bővebben: lásd 8. jegyzetet!
21. A vonatkozó cseh jogszabálytervezetről bővebben: Matusík, Zdeněk: Digital Libraries in the Czech Republic: Copyright Framework Development = Digitální knihovny v České republice: vývoj autorskoprávního rámce. In: Libraries V4 in the Decoy of Digital Age : proceedings of the 6th Colloquium of library and information experts of the V4+ countries held from 31st May - 1st June 2016 in Brno = Knihovny zemí V4 v nástrahách digitálního věku : sborník příspěvků ze 6. kolokvia knihovnicko-informačních expertů zemí V4+ konaného 31. května - 1. června 2016 v Brně. Brno, The Moravian Library, 2016. 253-284. p.
22. Bővebben: Dancs Szabolcs : A jogvédett művek közös jogkezelésének, digitalizálásának és legális szolgáltatásának aktuális kérdései. = Könyvtári Figyelő, 2015. 4. sz. 482-488. p.
23. Lásd a 12. pontban hivatkozott forrást (75. p.)!
24. E sorok írója 2015 áprilisában részt vett egy, a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (az EUIPO elődje) által szervezett kerekasztal-beszélgetésen Alicantében, Spanyolországban (Meeting with the Competent National Authorities for the Orphan works database and for the Orphan works Directive – round table discussion), ahol hozzászólásában az OOC-művekkel kapcsolatos francia gyakorlatot említette követendő példaként.

25. Only real reforms can bring EU copyright rules up to date – http://www.ifla.org/files/assets/clm/news/eu_copyright_proposals_-_libraries_and_cultural_heritage_institutions_respond.pdf (Megtekintve: 2016. szeptember 14.)
  26. Lásd 6. jegyzetet!
  27. Sajtókiadvány (press publication) az irányelvjavaslat vonatkozásában (2. cikk, 4): „újságírói művek gyűjteményének rögzített formája, amely tartalmazhat egyéb műveket és teljesítményeket is, és azonos cím alatt időszakosan vagy rendszeresen aktualizált kiadvány, például újság, illetve általános vagy szakfolyóirat különálló példányát jelenti, célja a hírekkel vagy egyéb témakörökkel kapcsolatos tájékoztatás, és valamely szolgáltató kezdeményezésére, szerkesztői felelőssége és ellenőrzése alatt jelenik meg tetszőleges tömegtájékoztató eszközben.”
  28. Lásd 11. jegyzet, 3. p.
  29. 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1400030.EMM (Megtekintve: 2016. szeptember 21.)
  30. 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről – http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV (Megtekintve: 2016. szeptember 21.)
  31. Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o prawach autorskim i prawach pokrewnych oraz ustawy o grach hazardowych – <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20150001639> (Megtekintve: 2016. október 12.)
  32. Az Európai Parlament és a Tanács 2012/28/EU irányelve az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:299:0005:0012:HU:PDF> (Megtekintve: 2016. október 12.)
  33. Az Európai Parlament és a Tanács 2006/115/EK irányelve (2006. december 12.) a bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról – <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006L0115&from=EN> (Megtekintve: 2016. október 12.)
  34. www.eifl.net/eifl-in-action/copyright-reform-poland (Megtekintve: 2016. október 12.)
  35. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 22 października 2015 r. w sprawie wzoru wniosku o wpis do wykazu utworów niedostępnych w obrocie handlowym – <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2015/1790> (Megtekintve: 2016. október 12.)
  36. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 23 października 2015 r. w sprawie wykazu źródeł, których sprawdzenie jest wymagane w ramach starannych poszukiwań uprawnionych do utworów i przedmiotów praw pokrewnych, które mogą być uznane za osierocone, oraz sposobu dokumentowania informacji o wynikach starannych poszukiwań – <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2015/1823> (Megtekintve: 2016. október 12.)
  37. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 23 października 2015 r. w sprawie konkursu na organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi uprawnioną do zawierania umów na korzystanie z utworów niedostępnych w obrocie handlowym – <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2015/1834/1> (Megtekintve: 2016. október 12.)
-
-

Villám Judit – Mezey László Miklós

„A könyvtár, ami összeköt”

A Magyar Országgyűlés elnöke 2016-ban hatodik alkalommal hirdette meg „*A könyvtár, ami összeköt – Kárpát-medencei fiatal magyar könyvtárosok együttműködése*” elnevezésű programot. A korábbi évekhez hasonlóan kilenc határon túli és egy magyarországi könyvtáros kapott ösztöndíjat. Az egyre szélesebb szakmai együttműködés keretében, a tavalyi kezdeményezés sikerének hatására a résztvevők köre tovább bővült, delegálás útján hét budapesti könyvtáros kolléga is bekapcsolódott az Országgyűlési Könyvtár munkatársai által szervezett programsorozatba. A hat éve tartó program során kitűzött célunk, hogy a könyvtárosok körében olyan személyes kapcsolatokon alapuló, a Kárpát-medencét átölelő szakmai hálózat jöjjön létre, amely felhasználható különböző szakmai kérdések megoldása és az anyanyelvi kultúra ápolása érdekében is. A kisebbségi magyar közösségek tapasztalatai szerint ugyanis a magyarság vállalása és a magyar anyanyelv használata szoros összefüggést mutat. A kisebbségi magyar közösségek megtartása szempontjából rendkívül fontos az anyanyelv ápolása, az olvasás, aminek egyik intézményes hátterét a könyvtárak és az ott dolgozó könyvtárosok adják.

A 2016. évi programban tíz ösztöndíjas és hét budapesti delegált fiatal magyar könyvtáros vett részt.

Ösztöndíjasok:

Czirják Árpád (Erdély / Románia, Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem Német Tanulmányi Könyvtár),

Egyházi Dóra (Felvidék / Szlovákia, Komárom, Selye János Egyetem, Egyetemi Könyvtár),

Guzák Andriána (Kárpátalja / Ukrajna, Ungvár, Városi Könyvtár),

Gyuricza Andrea (Magyarország, Budapest, MTA Könyvtár és Információs Központ),

Kolumbán Zsuzsanna (Erdély / Románia, Székelyudvarhely, Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtára),

Kovács-Ungvári Rebeka (Erdély / Románia, Kolozsvár, Jakabffy Elemér Alapítvány Kortörténeti Gyűjteményének könyvtára),

Kuszálík Eszter (Erdély / Románia, Marosvásárhely, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Műszaki és Humántudományok Kar könyvtára),

Reicher Erika (Felvidék / Szlovákia, Komárom, Selye János Egyetem, Egyetemi Könyvtár),

Romhányi Gabriella (Délvidék / Szerbia, Törökkanizsa, Branislav Nušić Könyvtár),

Toronyi Erzsébet (Kárpátalja / Ukrajna, Téglás, Ungvári Járasi Könyvtár).

Delegált résztvevők:

Horváth Noémi (Budapest, Nemzeti Közszerződési Egyetem ÁKK Kari Könyvtár),

Kozma Zsófia (Budapest, KSH Könyvtár),

Nagy-Molnár Szilvia (Budapest, Országos Idegennyelvű Könyvtár),

Oravecz Krisztina (Budapest, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, XX/2. tagkönyvtár),

Tokai Réka (Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtár),

Taksás Tünde (Budapest, Országgyűlési Könyvtár),

Radó Rita (Budapest, Országos Széchényi Könyvtár).

A négyhetes program idén is zsúfolt volt, a résztvevők különböző könyvtárakba, gyűjteményekbe látogattak, így megismerkedtek az Országgyűlés jogalkotó munkájával, az Országgyűlés Közgyűjteményi és Közművelődési Igazgatóságának tevékenységével. Ebben az évben is hangsúlyos volt a gyakorlati tapasztalatszerzés és munkavégzés, megszotva az Országgyűlési Könyvtárban, a Corvinus Egyetem Központi Könyvtárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban és az Országos Idegennyelvű Könyvtárban kaptak elvégzendő feladatokat. A tavalyi év sikeres programja után, idén szintén bekapcsolódtak a kollégák a Könyvtári és Informatikai Szövetség által meghirdetett Országos Könyvtári Napok programsorozatba, ennek keretében Kecskeméten, Egerben és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tagkönyvtáraiban vettek részt különböző szakmai rendezvényeken.

„A könyvtár, ami összeköt” szakmai programját folyamatosan megújítjuk a korábban felmerült tapasztalatok, illetve az újabb javaslatok alapján. Idén először – kérésünkre – a Könyvtári Intézet továbbképzést tartott a csoportnak, helyismeret, rendezvényszervezés, könyvtári partnerkapcsolatok, konfliktuskezelés témában, és a könyvtárosok a Könyvtártudományi Szakkönyvtár szolgáltatásaival is megismerkedhettek.

Fontos célkitűzésünk, hogy fenntartsuk a kapcsolatot a hat év alatt ösztöndíjasként, vagy delegáltként itt lévő kollégákkal, ezt egyrészt a Facebook-csoportban adott időnkénti híradásokkal, valamint az ösztöndíjprogram ideje alatt feltett napi beszámolókkal tesszük, másrészt évente találkozókat szervezünk a régi és új résztvevőknek, akik együttes szakmai kiránduláson szerezhetnek új élményeket. Idén Pannónhalmán Ásványi Ilona fogadott és vezetett bennünket az apátságban és a könyvtárban.

Az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* idén is megkezdte az ösztöndíjprogram résztvevőit otthoni munkájukról és itt szerzett tapasztalataikról. Válaszaikat az alábbiakban tesszük közzé.

– *Immár hatodik éve „házi hagyomány”, hogy a 3K körinterjút készít a határokon túli és hazai fiatal magyar könyvtárosok együttműködését célzó és erősítő ösztöndíjprogram résztvevőivel. E fiatal szakemberek a Magyar Országgyűlés elnökének megbízására töltenek el egy szakmai és emberi értelemben tartalmas hónapot az anyaországban. A körinterjú kérdései voltaképp kétirányúak: egyrészt tudakozódnak a résztvevők otthoni munkája, másrészt íteni tapasztalatai felől. Ezért elsőnek hadd kérdezzem meg, mi az, ami a különböző országokban és igen eltérő körülmények között*

dolgozó könyvtárosokat valóban összeköti? Mindnyájan más-más országból, másfajta településről, eltérő könyvtártípusból érkeztek, ilyenformán tapasztalataik, nézőpontjaik között nyilván komoly különbségek vannak. Mégis mi az, ami összeköti Önöket?

Czirják Árpád – Úgy gondolom, többek között a szervezői-moderátori szerep és elképzelés is lényegesen hozzátesz ahhoz, hogy itt egy tartós dialógus formálódjon a valóban eltérő könyvtári kultúrák között. Fontosnak bizonyult, hogy a szervezők nem abból indultak ki, hogy megmondják, mi a követendő, mi az „igazi” a könyvtári szakmában, hanem inkább a „lenni hagyás” jegyében megtalálja a neki szólót egy egyetemi könyvtáros is ugyanúgy, ahogy egy kiskönyvtárból jövő, aki először ismerkedik meg komplexebb intézményi rendszerekkel. Az első napok enyhe idegenkedése, amit személyesen tapasztaltam meg, természetesnek tekinthető, éppen, mert egy előítéletektől mentes párbeszéd váltotta fel, amelyhez persze megvolt az értelmes, konstruktív keret. Úgy mond, biztosítva van emberileg és szakmailag, hogy e négy hét leforgása alatt valóban egy kicsit magunkra ismerjünk a másikban, terveiben, ötleteiben, kudarcaiban, és mindabban, ami valóban összeköti.

Egyházi Dóra – Szakmai szempontból összekötnek bennünket a könyvtári dokumentumok, a könyvtári szolgáltatások és a könyvtárat használók. Ezen felül, ami közös bennünk, az a dokumentumok és a felhasználók közti úton elfoglalt helyünk. Hogyan dolgozunk fel, hogyan raktározunk, hogyan adunk hírt az olvasóknak az újdonságokról, és miként fogadjuk a hozzánk érkező olvasókat? Úgy gondolom, hogy az e kérdésekből adódó teendők, feladatok, örömök, igények, körülmények azok a dolgok, amelyekkel a világ bármely pontján élő könyvtárosok egyformán találkozhatnak.

Guzák Adriána – Szerintem minket, könyvtárosokat összeköti az elhivatottság, a tudásvágy és összekötnek közös céljaink. Bár különböző országokból és könyvtárakból érkezünk, az itt eltöltött négy hét alatt sokat tanultunk, és tapasztalatainkat megosztottuk egymással. „*A könyvtár, ami összeköti*” programba mindenki tapasztalatokat szerezni, új kapcsolatokat kialakítani és tudását gyarapítani jött.

Gyuricza Andrea – A szakma mindenképp. Ugyanazt a munkát végezzük a Kárpát-medence különböző pontjain. Ezen felül közös bennünk, hogy mindannyian magyarok vagyunk, de nem feltétlenül magyar környezetben dolgozunk. Összeköti minket a magyar nyelv és kultúra ismerete, illetve a könyvtárosi hivatás. Az elmúlt hetek tapasztalatai alapján számomra nem érzékelhető nagyobb különbség az összegyűlt csapat tagjai között, mint amikor Magyarország különböző megyéiből, térségeiből érkező társaság találkozik. Ugyanúgy megvan a közös kötődés, a közös ismeretanyag, a szokások, a nyelv, csak mindenki hoz magával valami helyi különlegességet.

Horváth Noémi – Természetesen az anyanyelvünk, az életkorunk, a hivatásunk, a szakmánk, illetve a szeretet, amit érzünk a munkánk iránt. Ezek mellett az is közös bennünk, hogy nyitottak vagyunk, érdekel bennünket a könyvtárosság más, esetleg általunk nem ismert szegmense, pláne ha az egy másik országból való.

Kolumbán Zsuzsánna – Azt hiszem, az első és legfontosabb összekötő kapocs a szakma iránti elhivatottság. Erre bizonyíték a szóban forgó programon való részvétel is, hiszen mindannyian a fejlődés reményével vagyunk itt, azzal a céllal, hogy új ismeretekkel hazatérve, jobban megfelelhessünk hivatásunknak. És nyilván folytathatjuk: közös a könyvek és az olvasás szeretete, az igyekezet és az öröm arra, amikor a könyvekbe zárt

információkat eljuttathatjuk az olvasóknak. Mindez jellemző minden szakmáját szerető és munkáját lelkiismeretesen végző könyvtárosra, attól függetlenül, hogy közművelődési, egyetemi vagy éppen szakkönyvtár munkatársa, hogy gyerekekkel, egyetemistákkal vagy felnőttekkel foglalkozik.

Kovács-Ungvári Rebeka – Valóban más-más környezetből és merőben más tapasztalatokkal érkezünk az ösztöndíjprogramra, de ami már az első perctől kezdve érezhetően összekötött bennünket, az a kölcsönös érdeklődés, a kíváncsiság volt egymás és egymás munkájának összes öröme és bánata iránt. Ezen felül, ami összefűz bennünket, az az olvasás, a könyvek szeretete, illetve az abbéli igyekezt, hogy a lehetőségekhez mérten minél nagyobb mértékben hozzájárulhassunk a hazai és a határokon átívelő, igényes tartalomszolgáltatáshoz.

Kozma Zsófia – Mindenképpen a szakma szeretetét emelném ki, mert bár többféle könyvtártípusból érkezünk, mindenkin érdeklődést láttam az új tapasztalatok, információk iránt, amiket, hazatérve megpróbálunk alkalmazni. Nagyon jó, amikor nagyobb vagy kisebb csoportokban elkezdünk beszélgetni egy-egy helyi gyakorlat helyességéről vagy éppen ellenkezőjéről, és akkor ez leülepszik az emberben, miközben rágódik egy-egy kérdésen, mindenféle szempontból megközelítve. Az ösztöndíjasok minden elismerést megérdemelnek, hogy belevágtak ebbe a programba, el tudtak jönni, mert ilyesmire egyszer van lehetőség az életben, és nekem, delegáltak is életre szóló élmény a csoport tagjának lenni.

Kuszálík Eszter – Jóleső érzés volt az első perctől azt tapasztalni, hogy nem csak a szó szoros értelmében véve beszélünk közös nyelvet. Még ha különböző típusú könyvtárakban is dolgozunk odahaza, összeköt bennünket egy nagyon szép szakma, amely az információhoz való hozzáférés biztosításán túl az értékközvetítésről is szól. A pozitívumok mellett hasonlóak a munkahelyeinken fölmerülő gondjaink is. Most pedig, a negyedik hét végén már összeköt bennünket egy sor olyan élmény, közös tapasztalat is, amelyekkel mindnyájan sokat gazdagodtunk, és hosszú távú szakmai, baráti kapcsolatokat alapoznak meg.

Nagy-Molnár Szilvia – Erre a kérdésre először az jut eszembe, hogy mi más, mint a magyar nyelv. Valóban, de emellett természetesen könyvtáros munkánk, hivatásunk. Bárhol is élünk a Kárpát-medencében, ugyanúgy szeretnénk megőrizni magyarságunkat, nyelvünket, és ezt a tudást a könyvek segítségével tovább hagyományozni utódainkra.

Oravecz Krisztina – Bár különböző országokból és különböző könyvtárakból érkezünk, mindannyian elhivatott könyvtárosok vagyunk, és ez összeköt bennünket. Azt szeretnénk, ha az olvasó, kutató, érdeklődő, aki bejön hozzánk, elégedetten távozzon. Ennek érdekében tanulunk egymástól is, és ötleteket gyűjtünk a most meglátogatott könyvtárakban is. Ezen kívül most már a személyes ismeretség, a közös programok emlékei is összekötnek bennünket. Remélem, hogy nem tévesztjük szem elől egymást, és a program vége után is kapcsolatban maradunk.

Radó Rita – A program elnevezése nagyon találó. Összeköt bennünket a könyvtár, a könyvtárosi hivatás szeretete, a könyv és a könyvtáros munka iránti tisztelet; az, hogy a ránk bízott dokumentumokat őrizzük, védjük és a felhasználóink számára a megfelelő módon szolgáltatjuk. Ahányan részt veszünk a programban, szinte annyiféle könyvtártípus képviselünk, ez különösen izgalmassá tett egy-egy szakmai beszélgetést vagy könyv-

tárlátogatást. E sokszínűségből adódóan a tevékenységünk nagyon széles skálán mozog, mégis a munkánk során előforduló feladatokat, kihívásokat, problémákat és sikereket nagyon hasonlóan éljük meg.

Reicher Erika – Nagyon egyszerű a válasz, amely kettős tartalmú: mindannyian magyarok vagyunk, és mindannyian fontosnak tartjuk szűkebb és tágabb környezetünk, intézményünk olvasói, látogatói igényeinek kielégítése mellett a magyar identitás, a magyar irodalom és nyelv csatornáján keresztül a magyarságtudat megerősítését. Mindemellet persze könyvtárosok is vagyunk, tájékoztatunk, információt, ismereteket, tudást közvetítünk, és ebből kiindulva nincs óriási különbség tapasztalataink és nézőpontjaink között. Szeretnénk, ha településeink vagy szórványaink magyar közössége nem fogyatkozna, hanem megmaradna, idővel erősödne és gyarapodna. Azt hiszem, ezen a területen is egyek vagyunk.

Romhányi Gabriella – Igaz, hogy különböző országokból érkezünk, de ami összeköt bennünket, az az anyanyelvünk és a könyvtáros szakma. A kisebbségben élők életérzése, problémái, tapasztalatai sok tekintetben hasonlítanak, és ez vonatkozik könyvtáros munkánkra is. Mindannyian elsősorban magunkat kívánjuk fejleszteni, tudásunkat bővíteni, és ezáltal munkánkat hatékonyabbá tenni, ebből adódóan könyvtárunkat is.

Taksás Tünde – Ami összeköt bennünket, az a könyvtárosi hivatás, függetlenül attól, milyen könyvtártípusból érkezünk. Továbbá az együtt töltött négy hét alatt átélt közös élmények, a megszerzett tapasztalatok.

Tokai Réka – Ami összeköt egy ilyen sokszínű társaságot, az elsőként a nyelv lehet. Mindenki ékes, édes anyanyelve a magyar, ami magában hordoz egy közös pontot. Ezen kívül összeköt minket, ahogy valaki mondta, hogy mindannyian más-más tapasztalattal érkezünk ide tanulni. Nyitottan az új dolgokra, nyitottan a mások tapasztalataira, és hogy ezeket hazavigyük és kamatoztassuk.

Toronyi Erzsébet – Elsősorban a könyvek, a könyvtár, az olvasás szeretete. Bár mindannyian más országból érkezünk, mégis összeköt minket a könyvtárosi munka, a szakmai elhivatottság. Emellett mindannyian magyarul beszélünk, egy a történelmi múltunk és a jelenünk is hasonló, azonosak a hagyományunk, a kultúránk, amelyet megpróbálunk megőrizni és továbbadni a fiatalabb nemzedékeknek.

– *Kérem, röviden mutassák be munkabélyüket, saját könyvtárukat, beszéljenek munkakörükről, otthoni feladataikról.*

Czirják Árpád – A Georg Weber német nyelvű könyvtárából jöttem Kolozsvárról, az egyetemi könyvtárból. A könyvtár különlegessége talán az, hogy teljes gyűjtőköre 2001-es indulása óta adományokból épül fel, köztük egy elég konzisztens multimédia gyűjtemény is a már meglévő hatezer dokumentum mellett. Teljesen szabadpolcos könyvtár, amely főleg a német nyelven tanulókat szolgálja ki, ugyanakkor publikus, bárki számára hozzáférhető. Gyűjtőköre lényegében a társadalomtudomány, politikatudomány és EU-tanulmányok köré szerveződik, és katalógusa az egyetemi könyvtár integrált rendszerére felvételezett. Az utóbbi években folyamatos állományfrissítés történt, így hát sikerült a régebbi dokumentumok egy részének az apasztása is. A könyvtár információs pontként, szemináriumi térként is működik az egyetemisták és a tanárok napi munkájában.

Egyházi Dóra – Három éve dolgozom a szlovákiai Komárom Selye János Egyetemi Könyvtárában, egy éve lettem igazgató. Könyvtárunk mindössze tizenkét éves, így, mondhatni, még gyermekbetegségeivel küszködik. Rengeteg fejleszteni valónk van még, így munkaköröm, feladataim is sokrétűek. Úgy gondolom, egy jó könyvtárvezetőnek ismernie kell nemcsak a beosztottjait, de az összes olyan munkafolyamatot, amit a kollégái végeznek. Ennek a filozófiának megfelelően a könyvtár összes szolgáltatásán és feladatán kívül foglalkozom még a könyvtár menedzselésével, valamint rengeteg adminisztratív és kommunikációs feladattal.

Guzák Adriána – Tizennyolc éve dolgozom az Ungvári Központi Városi Könyvtárban. A könyvtár 1905-ben alakult, amikor Kárpátalja még Magyarországhoz tartozott, és az első és legrégebbi könyvtárnak számít a megyében. A könyvtárunk nem nagy, könyvállományunk 59.000 darab, és hatezer olvasónk van. Munkahelyemet elsősorban közösségi helynek tekintem, ahová nemcsak a meghívás fontos, hanem a megtartás is. Fő feladatom a könyvtári esték és más rendezvények szervezése, a programfüzetek összeállítása és a könyvtári programok reklámozása. Örömmel mondhatom, hogy az első művészeti klubunk, az „Art Panoráma”, amely 2015-ben alakult, másfél év alatt tizenkét kiállításnak adott otthont. Nemcsak kezdő és lelkes amatőrök rendeznek nálunk tárlatokat, hanem ismert helyi művészek is. Szeretném visszahozni a magyar könyveket és a magyar nyelvet az ukrán könyvtárba. Akciót kezdeményeztem: „*Cselekedj jól! Ajándékozz magyar könyveket az Ungvári Központi Könyvtárnak!*” felszólítással. Az akció hírért közösségi oldalakon, plakátokon és online újságokon terjesztem.

Gyuricza Andrea – Egyedüli magyarországi ösztöndíjasként kerültem be a programba. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ kutatója vagyok. Kutatási területem a Nemzeti Casino egykori – Széchenyi István által alapított – egyesület története, emlékei, elsősorban fennmaradt könyvállománya. Ennek a közel húszezer kötetnek a feldolgozása a feladatom, illetve minél többet megtudni az egyesületről és könyvtáráról. Feladataim közé tartozik még a könyvtárunkban idén zajló HUNMARC formátumról MARC 21-re való átállás segítése és a konverziók, javítások, utómunkálatok elvégzése. Így munkakörömben a gyakorlatban is találkozok a hagyományos könyvtári és informatikai rész.

Horváth Noémi – 2016 májusa óta dolgozom a Nemzeti Közszerződési Egyetem Könyvtárában, az Államtudományi és Közigazgatási Karon. Könyvtárunk az elmúlt időszakban több változáson ment keresztül, de a legnagyobb változás még előttünk áll: a három kari könyvtár hamarosan közös épületbe költözve fizikailag is egy helyen, egységes szolgáltatásokkal folytatja munkáját. Személy szerint én is nagyon várom, hogy az ország egyik legdinamikusabban fejlődő egyetemén, egy európai mértékkel mérve is korszerű, hallgatóbarát, rangos könyvtárat tudjunk kialakítani. Feladataim közé tartozik az olvasószolgálati teendők elvégzése, a szaktájékoztatás, saját állományunk gondozása, retrospektív feldolgozása, emellett a pályázati projektek lebonyolításából is kiveszem a részem. Mindent összevetve, sokrétű, izgalmas és kihívásokkal teli munkám van.

Kolumbán Zsuzsánna – A székelyudvarhelyi Haáz Rezső Múzeum Tudományos Könyvtárát képviselem. A gyűjtemény alapját a több mint háromszáz éves múltra visszatekintő székelyudvarhelyi református kollégium könyvtára képezi, amely a XX. század második felében további iskolai és magángyűjteményekkel bővült. Erdélyi viszonylatban becsülendő régikönyves állománnyal rendelkezünk, benne unikális kiadványokkal is. A

könyvtárról bővebben a Haáz Rezső Múzeum honlapján lehet olvasni, ahonnan elérhető a könyvtár online katalógusa is. A könyvtárban mindössze két munkatárs dolgozik. Munkakörünket a kis létszám határozza meg, ilyen kis intézményben ugyanis nem ismeretlen „a mindent igyekszünk elvégezni, amire szükség van” helyzet.

Kovács-Ungvári Rebeka – A kolozsvári Jakabffy Elemér Alapítvány Kortörténeti Gyűjteményének könyvtárában dolgozom. Ez egy kisebb, a belvárosban található magánalapítvány által működtetett ingyenes és nyilvános szakkönyvtár. Az intézmény 2003-ban kezdte meg működését a Jakabffy Elemér Alapítvány kuratóriumának döntése nyomán. A könyvtár gyűjtőkörébe elsősorban a romániai magyar kisebbség története, valamint a rendszerváltozás utáni bő két évtizedre vonatkozó mindennemű dokumentum tartozik, ugyanakkor az évek során létrejött itt egy kisebb kézikönyvtár is a társadalomtudományok körébe tartozó diszciplínák szakirodalmából. A könyvállomány tételeinek száma az ötezer felé közelít, a kéziratoké ezerhatszázra tehető. Az 1990 utáni romániai magyar közéleti sajtóból kvázi teljes a gyűjteményünk, továbbá 318 különféle tudományos folyóirat található meg nálunk, azután egy hétszázás tételszámot meghaladó reader-állomány, illetve egy Varga E. Árpád hagyatékából összeállított és az ő nevével fémjelzett gyűjtemény is. 2014 márciusa óta dolgozom a könyvtárban, feladataim közé tartozik az olvasószolgálat ellátása, a könyvtári adatbázis építése, a külföldi és belföldi kutatókkal való kapcsolattartás, az Erdélyi Magyar Elektronikus Könyvtár kezelői felületének és az itt közzétett tudományos segédmunkák nyelvtani ellenőrzése, valamint a könyvtári állomány évenként teljes körű leltározása, rendezése, rendszerezése.

Kozma Zsófia – A KSH Könyvtár Gyűjteményszervezési Főosztályán az Állománygyarapítási Csoport vezetőjeként dolgozom. Könyvtárunk az egyik legrégebbi és legnagyobb statisztikai könyvtár Európában. A kötelezpéldány-jogosultság miatt elég széles és színes gyűjteménnyel rendelkezünk. Az állományunk nagyjából 950.000 dokumentum, amelyből 2012 januárja óta bárki kölcsönözhet. Az állományfejlesztés és –szolgáltatás, tájékoztatás, statisztikátörténeti kutatások, könyvkiadás mellett nagy figyelmet kapnak a közkönyvtári feladatok is, mindegyik korosztályt próbáljuk megszólítani, hogy rendszeres olvasókká váljanak. 2012 márciusa óta dolgozom itt, a gyarapítási feladatok ellátásában találtam meg igazi helyemet. A főosztályunkon a beszerzési források közül a nemzetközi kiadványcsere ügyintézője vagyok, a rendeléstől a levelezésen át a formai feltárásig, illetve a külföldre küldendő szállítmány összeállítását is én végzem. Hetente járok kötelezpéldányt válogatni az OSZK-ba egyik kolléganómmal. Az egyre szaporodó könyvajándékok koordinálásába is besegítek, ezek mellett rendszeresen előfordulnak más feladatok is, amit nem bánok, mert ismereteim bővülnek, gyakorlatot szerzek, amúgy is a pörgős munkatempót kedvelem.

Kuszálík Eszter – Marosvásárhelyen dolgozom a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem Műszaki és Humántudományok Karának könyvtárában. Állományunk elsősorban a karon folyó oktatói és tudományos tevékenység szolgálatában áll, viszont olvasótermi szolgáltatásaink elérhetőek kívülállóknak számára is. Elsősorban magyar nyelvű szakirodalmat gyűjtünk, de számos román és angol nyelvű dokumentummal is rendelkezünk. Én éveken át feldolgozó könyvtáros voltam, néhány hónapja könyvtárfelelősként dolgozom.

Nagy-Molnár Szilvia – Az Országos Idegennyelvű Könyvtár delegáltjaként vettem részt a programban. Könyvtárunk nyilvános szakkönyvtár, amely két egyedi feladatkört

lát el: egyrészt az eredeti nyelvű, elsősorban kortárs világirodalmi, további nyelvészeti, irodalomtudományi tárgyú dokumentumokat, másrészt a magyarországi nemzetiségek irodalmát és a róluk szóló szakirodalmat gyűjti. A magyarországi nemzetiségi könyvtárak koordinációs központja is. 2010 óta dolgozom a könyvtárban a Szolgáltatási Osztályon. Feladataim közé tartoznak az olvasószolgálati teendők ellátása, mint a kölcsönzés, visszavétel, beiratkozás, külföldi olvasók tájékoztatása, a könyvtárral kapcsolatos hirdetések angol nyelvre fordítása. Részt veszek a könyvtár egyik PR-tevékenységében, az úgynevezett kitelepüléseken, amelyek során igyekszünk reklámozni intézményünket. 2016 januárja óta szlovén nyelvi referensi feladatokat is ellátok, és a könyvtár szlovén nyelvű állományát gyarapítom.

Oravecz Krisztina – A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egyik tagkönyvtárából érkeztem, a pesterzsébeti könyvtár vezetője vagyok. Közművelődési könyvtár lévén sokrétű a feladatunk: ki kell szolgálni a babaolvasóktól a diákokon keresztül a nyugdíjas olvasókig minden korosztályt. Nemcsak dokumentumokkal, hanem programokkal, rendezvényekkel is. A FSZEK hálózatán belül közepes nagyságú könyvtár vagyunk, 35.000 dokumentummal és négy könyvtárossal várjuk az olvasókat. Rendszeresen tartunk foglalkozásokat a kerület iskoláinak, óvodáinak, idegennyelvű társalgási klubot is szerveztünk, kiállításokat is rendezünk, igyekszünk bekapcsolódni Pesterzsébet kulturális életébe.

Radó Rita – Az Országos Széchényi Könyvtár Digitalizálási Osztályán dolgozom immár több mint tíz éve. Állományvédelmi és állomány-kiegészítési célú digitalizálást végzünk az OSZK gyűjteményei számára, és külső igények alapján. Feladataink közé tartozik a dokumentumok egységes, a hosszú távú megőrzés szempontjait figyelembe vevő digitalizálás módszertanának kidolgozása, a kapcsolódó kutatási-fejlesztési tevékenységben való részvétel. Mi gondozzuk az osztályunkon korábban készült mintegy ötvenmillió felvételt számláló mikrofilm archívumot, és a technológiaváltással párhuzamosan megkezdtük ezen állományrész tervszerű digitalizálását is.

Reicher Erika – Tavaly szeptemberétől dolgozom a révkomáromi Selye János Egyetem könyvtárában. Intézményünk egyidős a felvidéki magyarság egyetlen, az oktatást kizárólag magyar nyelven végző felsőoktatási intézményével. A könyvtár százezres állományát a három fő – gazdaságtudományi, pedagógiai és református teológiai – kar igényeinek megfelelő irodalom teszi ki, de a szakirodalom mellett erős a szépirodalmi és az idegennyelvi szekció is. Főként olvasószolgálatos, illetve a folyóirat-állományért felelős könyvtárosi beosztásban dolgozom. Az elmúlt fél év során sikerült a raktárban felhalmozott periodikusan megjelenő sajtót rendszerezni és állományba venni; a katalógizálást az elkövetkező időszakban végezzük el. Jelenleg 518-féle, zömében magyar, de jelentős részben angol és szlovák, de német és olasz nyelvű folyóirat-állománnyal rendelkezünk.

Romhányi Gabriella – Törökkanizsán a Branislav Nušić Könyvtárban hat éve dolgozom, 2016 júliusa óta mint az intézmény vezetője. Törökkanizsa a Tisza-menti, harminc százalékból magyarok lakta falvak alkotta község. A könyvtár állománya szerb és magyar nyelvű szép- és szakirodalmából áll, körülbelül 56.000 kötetet tartalmaz, ennek egyharmadát teszik ki a magyar nyelvű könyvek. A könyvtári szolgáltatások mellett irodalmi esteket, könyvbemutatókat, színi előadásokat, filmvetítéseket, komolyzenei koncerteket is szervezünk.

Taksás Tünde – Munkahelyem, az Országgyűlési Könyvtár a törvényhozás könyvtára, ugyanakkor nyilvános könyvtár és országos szakkönyvtár is egyben. Fő gyűjtőkörrei: az állam- és jogtudomány, a politikatudomány és a modern kor egyetemes története. A könyvtár a hazai szakirodalmat ezekben a témákban teljességre törekedve, a külföldi szakirodalmat pedig válogatva gyűjti és dolgozza fel. Könyvtárunkban található a magyar parlamenti dokumentumok legteljesebb nyilvános gyűjteménye. A Gyűjteményszervezési Osztály Gyarapítási Csoportjában dolgozom. Feladataim közé tartozik az állománygyarapítás és –apasztás, ezen belül a könyvlisták behasonlítása, a monográfiák formai feltárása, állományba vétele, gyarapítási és példányrekordjainak elkészítése, a gyűjteményes művek analitikus formai feltárása, a könyvrendelések megírása, kapcsolattartás a kiadókkal, számlaadminisztráció, valamint a statisztikai adatszolgáltatás.

Tokai Réka – Szeptember elején csatlakoztam könyvtáros munkatársaimhoz, így abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy frissen végzettként alig kezdtem dolgozni az ELTE Egyetemi Könyvtárban, máris egy ilyen csodálatos programba csöppentem. Az Egyetemi Könyvtár az ország egyik legidősebb könyvtára, ami számos egységével főként az egyetemi oktatást támogatja irodalommal, adatbázisokkal. Feladataim közé fognak tartozni a kommunikációs tevékenységek, ám jelenleg még az intézmény osztályainak munkafolyamataival ismerkedek, hogy lehetőleg teljes képet kapjak a működési folyamatokról, a munkatársakról és feladataikról.

Toronyi Erzsébet – Kárpátaljáról érkeztem, az Ungvári Járási Könyvtárban dolgozom, amely Téglás községben található. Az állomány több mint 40.700 könyvtári egység, ebből magyar nyelvű mintegy 11.300. A könyvtárnak több részlege van: módszertani osztály, beszerző és feldolgozó részleg, könyvkölcsönző részleg, olvasóterem és gyermekrészleg. Jelenleg kilencen dolgozunk az intézményben, én a könyvkölcsönző részlegen főleg az ifjúsággal és a felnőttekkel foglalkozom. Részt veszek a különböző rendezvények, irodalmi estek, író-olvasó találkozók szervezésében. Az olvasóteremben öt számítógép áll az olvasók rendelkezésére, egy pályázatnak köszönhetően ingyenes internetkapcsolattal. A gyermekrészlegen működik a Buratino Bábszínház, a Fantázia szakkör és a Napraforgó baba-mama klub. Gyakran jönnek óvodai csoportok a könyvtárba, és mi is elmegyünk az óvodába meséskönyvekkel, és ott olvasunk fel meséket a gyerekeknek Jó a kapcsolatunk a Szürtei Középiskolával, rendszeresen szervezünk tematikus órákat egy-egy osztály számára.

– *Mi volt a legmeghatározóbb élményük, leghasznosabb tapasztalatuk itt-tartózkodásuk eredményeként? Mi az a megszerzett tudás, elvesztett ötlet, fölismerés, amivel gazdagabbak lettek, és amit otthoni munkájuk során majd hasznosítani tudnak? És némiképp a könyvtárosi professziótól függetlenül, mi ragadta meg Önöket leginkább az ösztöndíjprogram hetei alatt?*

Czirják Árpád – Mint ismeretes, a program fontos részét a különféle budapesti és vidéki könyvtárak látogatása, bemutatása tette ki. Ez olyan színes palettának bizonyult, hogy nehéz lenne rátapintani, hogy miben konkretizálódhat otthoni munkánkban mindaz, amit itt láttunk, hallottunk. A gyakorlatban ez egészen másképp fog történni. Voltak olyan beszélgetések, amelyek már belátható megoldást, ötletet nyújtanak problémákra, kihívásokra, de nyilván nem mindent sikerül majd alkalmazni, és talán nem is kell. Ellenben rálátást kaphattunk számos innovációs és minőségbiztosítási problémára, kérdésfelvetésre, amely mindennapos egy másik könyvtár életében, legyen az nehezebb sorsú

vagy szerencsésebb. Olyan igények jelennek meg itt is, otthon is, amelyek megoldásához a helyzet magaslatán kell lennünk, szolgáltatókként kell alkalmazkodnunk, de amelyhez nem mindig elégséges az improvizáció. Ezért e négy hét terméséből mindenképpen fontosnak, „hazavitelre” alkalmasnak találok a példaadás értékét, amit itt megtapasztaltam, legyen az akár szakmai, akár emberi vonatkozású.

Egyházi Dóra – Minden élmény, amit a program alatt szereztem, meghatározó volt. Valamennyi előadás, könyvtárlátogatás hasznos volt, így nehezen tudnék egyet kiválasztani. Volt, ahol hasznos ötleteket kaptunk, amelyeket otthon is megvalósíthatunk; máshol ugyanazt tapasztaltuk, amit nálunk, és ez egyfajta pozitív visszacsatolás volt, hogy valamit mi is jól csinálunk. Ha mégis egyet kéne kiemelnem, akkor az a „backstage” látogatások lennének, amikor konkrét könyvtári munkafolyamatokról, módszerekről, belső rendszerekről kérdezhettünk az ott dolgozó kollégáktól.

Guzák Adriána – Erre a kérdésre nehéz válaszolni. Számomra nagy ajándék volt részt vennem ebben a programban, és megismerhettem ennyi elhivatott könyvtárost. Örülök, hogy lehetőséget kaptam betekinteni az Országgyűlési Könyvtár, és számos más budapesti nagy könyvtár munkájába. Meghatározó élmény volt az Országos Könyvtári napokon való részvétel, amelynek során három kollégámmal együtt Egerben láttak vendégül. Sok hasznos ötletet merítettem azokból a rendezvényekből, amelyeket a Bródy Sándor Könyvtárban láttam, illetve amelyekben részt vehettem. Az Országos Idegennyelvű Könyvtárban megismerhettem a nemzetiségi dokumentum-ellátás koordinációs munkáját. Sok hasznos ötletet szereztem a könyvtár reklámozásával kapcsolatban, a rendezvények szervezése tekintetében, a közösségi oldalak, a facebook, a blogok felhasználásában. Rengeteg kreatív ötletet, tapasztalatot viszek haza.

Gyuricza Andrea – Ez a pár hét bármilyen továbbképzésnél többet ért számomra. Olyan helyeken jártunk és annyi szakmai programban vettünk részt, ami másképp elképzelhetetlen lenne. Minden vendéglátónk nagyon szívélyesen, örömmel és szakszerűen mutatta be a maga kis birodalmát. Valamennyi résztvevő megtalálhatta a saját érdeklődési területének megfelelő pontokat és szakterületeket. Nekem, régikönyvesként a legmeghatározóbbak a régi könyves állományok, könyvtárrészek voltak. Nagyon tetszett a sárospataki református könyvtár, az egri Főegyházmezei Könyvtár barokk terme, a pannonhalmi Főapátsági Könyvtár.

Horváth Noémi – A négy hét alatt rettentő sok információ ért minket, rengeteg helyen jártunk, és egyetlen olyan része sem volt a programnak, amelyet ne tartottam volna hasznosnak valamilyen szempontból. De ha választani kéne, kiemelném a Könyvtári Intézet által szervezett továbbképzést, ahol a helyismerettől kezdve a rendezvényszervezésen át a könyvtári konfliktuskezelésig minden területről kaptunk használható ismereteket. A Budapesti Corvinus Egyetemen eltöltött három nap alatt pedig rengeteg ötletet kaptam olyan lényeges dolgokban, mint például a felhasználóképzés, vagy abban, hogyan lehet a könyvtáros munkáját dinamikusabbá tenni. Hasznos volt az ELTE és a BCE egyetemi könyvtárak közösségi oldalakon való megjelenését is figyelni, ezekből hasznos információkat gyűjtöttem arról, mivel kelthetjük fel a hallgatók figyelmét, hogy milyen új, akár kényelmi szolgáltatásokkal könnyíthetjük meg az egyetemi hallgatók életét. Engem személy szerint magával ragadott a határon túlról érkezett ösztöndíjasok és a határon belüli delegáltak lelkes érdeklődése. Az, hogy négy hétig együtt lehettem velük, hatalmas élmény volt emberileg is.

Kolumbán Zsuzsánna – A program szervezői rendkívül gazdag, szisztematikusan összeállított programmal vártak bennünket, amely, amellet, hogy biztosította általában a szakmai fejlődést, válaszolt az egyes résztvevők sajátos kérdéseire is. Következésképpen számomra az élmény valójában maga a programon való részvétel volt, a maga teljességében. Hiszen ritka alkalom az, amikor egy személy a mindennapos kötelezettségeket félretéve, teljes egészében a szakmai fejlődésére koncentrálhat, ráadásul ehhez minden szakmai és baráti segítséget megkap. Túlzás nélkül állíthatom, minden programpont adott új ötleteket, adott új információkat, amelyek mindennapi szolgálatunk idején vagy éppen rendezvények szervezésekor hasznosíthatunk. Tudatosult bennünk az a tény is, hogy az anyaországi könyvtárak a mieinkhez hasonló gondokkal küszködnek, még akkor is, ha az intézmények között nagyszámú eltérések is vannak.

Kovács-Ungvári Rebeka – Már az is meghatározó élmény volt számomra egy hónappal ezelőtt, hogy ilyen társaságba kerülhettem, ráadásul egy ilyen renomével rendelkező, nagyszabású program keretében. A négy hét során több ismerettel és tapasztalattal gyarapodtam, mint amennyit remélni mertem a programra való jelentkezéskor. A sok közül nehéz kiemelni néhányat. Ami talán a legtanulságosabb volt számomra: az a lendület, amellyel a meglátogatott könyvtárak a célközönségük felé terjeszteni igyekeznek az információkat, illetve amellyel az alkalmazottak a szolgáltatásokat nyújtják. Azt az igyekezetet, ahogyan magukhoz kötik az olvasókat, a könyvtárat pedig kellemes, barátságos térére teszik. Úgy látom, odahaza lehetne többet tenni az olvasók elégedettségéért, annak ellenére, hogy alapvetően nem alacsony a könyvtárak látogatottsága. Emellett lenyűgözött, ahogy bekapcsolódtunk az Országgyűlés vérkeringésébe, ezt magánszemélynként biztosan nem élhettem volna át.

Kozma Zsófia – Sokszínű programot állítottak össze nekünk a szervezők, voltak budapesti és vidéki helyszínek, és voltaképp mindegyik helyen meg lehetett találni azt, ami egyénenként fontos lehet. Számomra lenyűgöző volt megismerni az Országház működését. Fantasztikus gyűjteménnyel rendelkezik az Országgyűlési Könyvtár, az egész hely atmoszférája fölemelő. Izgalmas volt bekapcsolódnia a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének munkájába, munkatársaknak érezhettük magunkat, segítettünk a plakátok feldolgozásában, kisnyomtatványokat is digitalizáltunk. A szerzett tapasztalatok beépítéséhez, átgondolásához még idő kell, de sok apró dolgot feljegyeztem a négy hét alatt, a közösséggel kapcsolatos szép emlékek pedig megmaradnak az emlékezetemben és a fényképeken.

Kuszálík Eszter – Annyira intenzív, élményekben annyira gazdag volt ez az egy hónap, hogy ha csak a „legeket” sorolnám fel, akkor is hosszú lenne a lista. Ami a program szakmai tapasztalatainak oldalát illeti, hatalmas élmény volt közelről szemlélni az Országház, az Országgyűlési Könyvtár munkáját, az ELTE Egyetemi Könyvtár és OSZK restauráló műhelyét, az MTA kéziratárát és különgyűjteményeit – számos olyan teret, ahová olvasóként vagy turistaként nehezen jutnánk be. Amit konkrétan hasznosítani tudok a munkámban, az talán leginkább az egyetemi könyvtárakban szerzett gyakorlati tapasztalat: hogyan tartsunk hatékonyabban kapcsolatot a hallgatókkal, milyen rendezvényeket lehet és érdemes szervezni, bizonyos munkafolyamatokat hogyan lehet gördülékenyebbé tenni. Kiemelném a személyes kapcsolatok létrejöttét, hogy számos kedves kollégát ismerhettem meg határoktól függetlenül, akikkel a jövőben is megoszthatom az élményeimet, vagy az esetlegesen felmerülő problémáimat. Az emberi tényezőhöz kapcsolódik az

is, ami a leginkább megfogott: az a közvetlenség és nyitottság, amellyel a legtöbb helyen találkoztam, és ami rendkívül jól esett.

Nagy-Molnár Szilvia – Idén, a tavalyitól eltérően, muzeológusok is részt vehettek a programban. Emiatt kissé másként alakult az ösztöndíj program tartalma. A könyvtárosoké négyhetes lett, míg a muzeológusoké kéthetes. A könyvtári ösztöndíjasok közül kilencen határon túli magyarok, míg egy kollegina érkezett az egyik budapesti nagykönyvtárból. És heten voltunk hazai delegáltak. Nagy örömmre szolgált hogy új kollégákkal ismerkedhettem meg, és olyan helyszínekre juthattam el, ahová más körülmények között nem biztos. Különös megtiszteltetésnek érzem, hogy bepillantást nyerhettem az Ország-ház munkájába és az Országgyűlési Könyvtár tevékenységébe. A legmeghatározóbb élményem a kecskeméti Katona József Könyvtárral kapcsolható össze. Nemcsak az épület szintjeinek elrendezése, berendezése nyűgözött le, hanem az igazgató asszony, Ramháb Mária lendületessége, kreativitása. Ámulatba ejtett, milyen ötletes megoldásokkal csalogatják, vagy „édesgetik” magukhoz az olvasókat, akik nem kényszerűségből térnek be hozzájuk, hanem, mert jól érzik magukat a könyvtárban – korosztályuktól függetlenül.

Oravecz Krisztina – Visszaidézte a program a főiskolás éveimet, akkor jártam utoljára ennyi különböző típusú könyvtárban. Nagy élmény volt látni, hogy ezekben a könyvtárakban is – bár különbözőek vagyunk – hasonló szemlélettel nézik a könyvtárösséget, hasonlóak a problémáink is, amelyekre mindenki maga próbál más-másféle választ adni. Sok hasznos ötletet gyűjtöttem, amiket igyekszem majd beépíteni mindennapi munkámba. Például az egyik előadás hatására már regisztráltam a könyvtárunkat az Instagram oldalán. Nagy élmény volt „eltévedni” a parlament folyosóin is.

Radó Rita – Nagyszerű lehetőséget kaptam, hogy ennyi budapesti könyvtárat és gyűjteményt látogathattunk végig, és szakavatott könyvtárosok mutatták be saját munkahelyüket és munkájukat. Nagyon átfogó képet kaptam a budapesti könyvtárakról és szakmai programjaikról – különös tekintettel a digitalizálási projektekre. Ezen túl a kollégákkal kialakult ismeretségeket és szakmai beszélgetéseket emelném ki, ezek során rengeteg ötletet és tanácsot adtunk egymásnak.

Reicher Erika – Nem tudok kiemelni egyetlen olyan találkozást vagy élményt vagy előadást, amely a legerősebben hatott volna rám. Mély nyomot hagyott bennem a határon túli kollégákkal való találkozás, a hasonlóság és a mégis megfogható különbségek sora, a másféle, mégis azonos gondolkodásmód, meg a kölcsönös szimpátia. Rengeteg építő tartalommal bírtak az előadások, amelyek során például az Országházban működő szervezetekről kaptunk képet, majd a budapesti és vidéki nagyobb könyvtárak mutatkoztak be, de Sárospatak, Lakitelek, Széphalom, Sátoraljaújhely, a Nemzeti Múzeum és az Országgyűlési Múzeum is felemelő, rácsodálkozást kiváltó pillanatot szerzett nekünk. Kiemelném még a MaNDA-ban tett látogatást és az MTA Keleti Gyűjteményének, illetve régi könyves osztályának bemutatását. Fontos volt a Könyvtári Intézetben tett látogatás, amelynek előadásaiból, azt hiszem, mindnyájan sokat profitálhattunk.

Taksás Tünde – Az elmúlt hetekben rengeteg élményben volt részünk; valamennyi vendéglátónk remek programokkal fogadott bennünket. E helyszínek közül kiemelném a kecskeméti Katona József Könyvtárat és tevékenységének megismerését. A könyvtár az elmúlt két évtizedben egyre népszerűbb és sikeresebb lett, köszönhetően az ott dolgozó fantasztikus munkájának. Élmény volt ebbe bepillantást nyerni. Hasznosnak tartottam az

Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézetében tartott továbbképzést is, amelynek során gyakorlatban is jól hasznosítható ismeretekhez jutottunk.

Tokai Réka – Egy ilyen hosszú program, szerintem, magában hordozza annak a lehetőségét, hogy az ember mindenképp tanul valamit, ha akar, ha nem. „*A könyvtár, ami összeköti*” programja pedig úgy lett felépítve, hogy megkerülhetetlen legyen, amiért hálás vagyok, hiszen friss munkába állóként kaptam nézőpontokat, gyakorlati tanácsokat, amiket lehet, hogy csak hosszú idő után tapasztalhattam volna meg. Így egy kis időbeli előnyhöz jutottam, miáltal nyitottabb szemmel járok. Mindenképp megemlíteném még az emberi kapcsolatokat, a társaságot, hiszen az egymáshoz való hozzáállásunk és nyitottságunk nélkül mit sem ért volna az egész. Örülök és hálás vagyok, hogy megismerkedhettem az ideji program résztvevőivel.

Toronyi Erzsébet – Legelső és legmeghatározóbb élményem maga az Országház épülete volt, amely kívülről és belülről is lenyűgöző. Az Országgyűlési Könyvtár pedig az egyik legszebb a meglátogatott könyvtárak közül. Ami a szakmai tapasztalatot illeti, a kecskeméti Katona József Könyvtárban és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban eltöltött napok a legmaradandóbbak számomra. Mindkét könyvtárban a gyerekprogramok voltak azok, amelyekből tudtam ötleteket meríteni az otthoni munkámhoz.

– *Könyvtárról szólva napjainkban aligha folyhat diskurzus anélkül, hogy a könyvtár jövőjéről ne esne szó. Mint reményteljes jövő előtt álló fiataloknak, mi a véleményük, milyen jövő vár a XXI. században a bibliotékákra?*

Czirják Árpád – Azt gondolom, fontos, hogy a jövő könyvtára átalakuljon, de ne veszítse el eredeti lényegét. Egy kollega jól rátapintott e problémára, amikor mesélte, hogy lassan már nem tudja megkülönböztetni könyvtárát egy művelődési otthontól, az ott tartott számos rendezvény miatt. És valóban, lényeges megtalálni azt az elemet, ami bevonzza az embereket a könyvtárba a digitális benszülőttek korában, amikor a könyv – mint információhordozó – láthatólag elavul. Ugyanakkor egyre fontosabbá válik az információs társadalom számára a bábeli mennyiségű és minőségű tudás kezelhetősége, és ebben a könyvtár vélhetőleg jelentős pozíciót fog betölteni; ha piaci nyelven fogalmazhatok, olyan szolgáltatást képes majd ajánlani, ami versenyképesé teszi és megerősíti társadalmi elismertségét.

Egyházi Dóra – A jövő könyvtárai nehéz korszak előtt állnak. A legnehezebb feladatuk az lesz, hogyan mozdítsák ki otthonról és csalogassák a könyvtár falai közé a számítógépek előtt ülő, vagy tableteket, okostelefonokat nyomkodó felhasználókat. Olyan szolgáltatásokat, programokat kell bevezetniük a mindennapi életükbe, amelyeket azelőtt teljesen más intézmények szerveztek, és mindezt úgy, hogy közben azok se néptelenedjenek el (pl. könyvtár-mozi). Nem vagyok pesszimista ezt illetően. Lehetséges, hogy most még kevesebben járnak könyvtárba, de ez hamarosan változhat. Majd ha az emberek rájönnek, hogy érdemes közösségekbe járniuk és nem a közösségi hálókön lógniuk, majd akkor újra felfelé ível a könyvtárak kihasználtsága.

Guzák Adriána – A korszerű könyvtár a XXI században nemcsak könyvgyűjtemény, hanem egy hatalmas kommunikációs világ része is a társadalom és az emberiség számára, amelyet a tanulás és a tudás vágya egyesít. A jövőt azok a könyvtárak alapozhatják meg, amelyek egyesítik a hagyományos kommunikációkultúrát a könyvekkel és az új információs technológiákkal.

Gyuricza Andrea – Minden fórumon azt halljuk, hogy a könyvtárak helyzete átalakulóban van. Ez a mostani program során is körvonalazódott, azzal kiegészítve, hogy egyben láthattuk ezeket a változásokat a különböző típusú könyvtárakban, különböző nézőpontokból. Mindenkinek megvan a maga feladata az új helyzetben. Nekünk, fiataloknak kicsit könnyebb alkalmazkodnunk a kihívásokhoz, viszont kisebb a rálátásunk a dolgokra, mint a tapasztaltabb korosztálynak. A jövő kulcsa lehet, ha a könyvtárak, és persze mi, együtt tudunk dolgozni, és tudunk tanulni más ötleteiből, tapasztalataiból. Fel kell készülni a változásokra, mindenkinek a saját területén, és közben figyelemmel kell kísérni a környezet változásait.

Horváth Noémi – A közkönyvtárak látogatása során lenyűgözött a Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár, illetve a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkája, pontosabban az a szakmai és emberi hozzáállás, amellyel folyamatosan megújulnak. Szerintem éppen ez a kulcs: a megújulás! Véleményem szerint azok az idők már elmúltak, amikor a könyvtárosok feladata kimerült a pult mögötti hagyományos teendőkből; ha ezt nem látjuk be, valóban elveszítjük a használók jelentős részét. A könyvtárak jövője akkor van biztosítva, ha a kollégák folyamatosan képezik magukat, és sikerül kilépniük a megszokott keretek közül. Akár tetszik, akár nem, be kell látnunk, hogy szolgáltató szakma vagyunk, így nekünk kell igazodnunk a mai kor embereinek igényeihez – csecsemőktől az időse-
kig.

Kolumbán Zsuzsánna – Az olvasási szokások és az olvasói elvárások gyors ütemben változnak, a könyvtárak pedig igyekeznek mindezekhez alkalmazkodni. Egyre erősebben jelentkezik például az igény, hogy az olvasók saját otthonukban, digitális formában, a lehető leggyorsabban érhék el a könyvtárak anyagát. A könyvtárak információs központokként működnek, mindenhol digitalizálási projektek zajlanak stb. A könyvtárak megújulási folyamatát tekintve tapasztalhatjuk, hogy a közművelődési könyvtárak valószínűleg kulturális központokká válnak, szabadidős tevékenységeknek adnak otthont, olvasás-népszerűsítő programokat szerveznek. Az egyetemi könyvtárak átalakulását, sorsát a tanítási és tanulási szokások fejlődése, a szakmai kiadványok megjelenési formája és elérhetősége befolyásolja. A régi könyves állományt őrző könyvtárak esetében a kötetek digitalizálását követően megtörténhet a csak kutatók számára elérhető raktárrá való válás is, amelyek állományával csak kiállítások keretében találkozunk majd.

Kovács-Ungvári Rebeka – Nemcsak mint könyvtáros, hanem mint tanulmányait folytató, könyvtárhasználó diák is, úgy látom, egyelőre nem kell féltenuünk a könyvtárakat. Az itt látott és a hazai, erdélyi könyvtárak zömének egyaránt aktív olvasótábora van, és úgy tűnik, hogy könyvtárba járni igenis népszerű dolog. Lehet, hogy változnak majd idővel az olvasók igényei, így pedig a könyvtárhasználat hogyanja is. Minden bizonnyal szükséges lesz majd a szakmának még inkább korszerűsödnie, lépést tartania a technológiával, a modern digitális világ követelményeivel, de mindez talán csekélység, ha a cél ugyanaz marad: lehetővé tenni, hogy az olvasók hozzáférjenek az őket érdeklő dokumentumokhoz. A kecskeméti Katona József Könyvtár az Országos Könyvtári Napok keretén belül végzett felmérést arról, hogy olvasói általában mely fogalmat társítják először a könyvtárhoz. Az összesített válaszokból az derült ki, hogy az átlagolvasónak elsőként a *nyugalom* jut eszébe a könyvtárról, és talán ez a nyugalom iránti igény az, amely időtállóvá teszi a könyvtárakat.

Kozma Zsófia – Személy szerint a technológiai újítások pártolója vagyok, így nem tartom ördögtől valónak sem az e-book olvasókat, sem az automata kölcsönző és visszavételi gépeket, mindegyiket előszeretettel használom. A könyvtáraknak is haladnia kell a korral, elég szomorú, hogy még az integrált könyvtári rendszerekre sem mondhatjuk, hogy száz százalékos a használatuk az országban vagy az országhatáron túl. Meg kell találni az egyensúlyt; a XXI. századi könyvtárakban ugyanúgy szükség van könyvtárosokra, csak éppen az elvárások mások felénk és a könyvtár irányába is. Ha valaki nem nyit a változások felé, nem bővíti és fejleszti a szolgáltatásait, oda nem fognak bemenni az olvasók, és csak a megőrző funkció marad meg. Izgalmas lesz a következő pár évben az e-book tartalmak használati és kölcsönzési megoldásainak alakulása, engem leginkább ez foglalkoztat. Jó lenne megtalálni azt a technikai és jogi megoldást, aminek következtében, ha belép az olvasó a könyvtárkapun, eldönthetné, hogy melyik formátumot szeretné, a nyomtatott vagy elektronikus verziót, mivel ez a kettő egyenrangúvá és egyformán használttá válna.

Kuszálék Eszter – Hiszek abban, hogy a könyvtárakra a XXI. században is szükség van, nem gondolom, hogy sötét jövő várna rájuk. Az viszont tény, hogy a könyvtárhasználati szokások átalakulóban vannak, és hogy az új igényekre folyamatosan újragondolt válaszokra van szükség, mert a könyvtárnak is alkalmazkodnia kell az új körülményekhez. A hangsúly egyre inkább áthelyeződik az elektronikus dokumentumok (táv)használata, a változatosabb szolgáltatások felé, a könyvtárnak gyorsabban kell reagálnia az információkeresés igényeire. A könyvtár közösségépítő szerepe is egyre erőteljesebb, mind több funkciót kell betöltenie, folyamatosan kell figyelnie a használói elvárásokra. Az a könyvtár számíthat az olvasók, látogatók érdeklődésére, amelyek lépést tud tartani az új használói elvárásokkal, közben megőrzi hagyományos funkcióját is.

Nagy-Molnár Szilvia – Úgy vélem, valódi tudást szerezni még mindig elsősorban könyvekből lehet és érdemes. Persze az internet elterjedése óta a nyomtatott irodalom használata kezd visszahúzódní. Azonban, remélem, hogy a „Z”-t és az ezt követő generációt is be lehet majd csalogatni a könyvtárba. Viszont az intézményeknek is alkalmazkodniuk kell a változó körülményekhez. Fontos megfigyelniük a fiatalok megváltozott igényeit, és közösségi térré alakítani a könyvtári tereket.

Oravecz Krisztina – A könyvtáraknak mindenképpen követniük kell a változó felhasználói szokásokat. Meggyőződésem, hogy követni is tudjuk ezeket, hiszen e nélkül a fennmaradásunk kerül veszélybe. Sőt, meg kellene próbálni a változások előtt járni, hogy mi mutathassuk be felhasználóinknak azokat az új eszközöket, szolgáltatásokat, amelyekkel még könnyebben juthatnak információhoz. Ugyanakkor természetesen a hagyományos könyvtárhasználati szokásokhoz is minél magasabb színvonalon kell igazodnunk, ahol például a személyes kapcsolat döntő fontosságú.

Radó Rita – Nagyon hosszú ideig a közlésre és a nyilvánosságnak szánt információk terén a könyvtárak egyeduralmodók voltak. Az információfeldolgozás és szolgáltatás terén fontos monopóliumuk volt. Ez azonban mára már teljesen a múlté. Ha a könyvtár lépést szeretne tartani XXI. századi felhasználóival, akkor mindenképpen megújulásra van szüksége. Fejlesztünk kell a szolgáltatásainkat ahhoz, hogy a mai ember életében továbbra is jelen lehessünk. A fejlesztéseken túl azonban nagyon nagy hangsúlyt kell fektetnünk arra is, hogy ezeket a szolgáltatásokat megismertessük a felhasználókkal.

Reicher Erika – Szerintem az írott szöveg sosem „megy ki a divatból”, ebből kiindulva könyves szakemberekre és könyveket őrző, ápoló és szolgáltató intézményekre mindig lesz igény. A jövő feladatai közé tartozik, hogy a könyvtár testét képező fizikai tereket, helyeket átalakítsuk, és új küldetéssel, feladatkörrel töltsük meg az intézményt, az adott lakóközösség igényeihez mérten. Fontos, hogy soha ne álljunk meg a fejlődésben, hogy mi, könyves szakemberek se rekedjünk meg egy szinten, hanem újabb és újabb fórumokat találunk meg, új ötleteket próbálunk ki, amelyekkel településünk vagy szűkebb lakóközösségünk folyamatos kulturális véráramába juttassuk el végül a mi kis könyvtárunkat. Ez az ösztöndíjprogram nagyszerű lehetőség volt arra is, hogy találkozzunk a külhoni kollégákkal, és összekapcsolódva segítsük egymást ez utóbbi cél elérésében.

Romhányi Gabriella – Nehéz választ adni arra, milyen jövő vár a könyvtárakra, az biztos, hogy nagy átalakuláson mennek át. A papíralapú könyvek és a digitalizált, valamint az e-könyvek együttesen új lehetőségeket nyújtanak a XXI. századi olvasóknak, akik ezt felismerve ki is használják a könyvtár és a könyvtáros által nyújtott lehetőségeket. Szerepe ugyanaz marad, szolgáltatásai viszont átalakulnak, igazodva a világban végbemenő rohamtempójú változásokhoz.

Taksás Tünde – Véleményem szerint a könyvtárak a közeli, illetve távoli jövőben megtartják „klasszikus” feladataikat, ezek mellett viszont újabb elvárásoknak is meg kell majd felelniük az adott korszak technológiai fejlődésének megfelelően. A digitális dokumentumok a jelenleginél is nagyobb mértékben jelennek majd meg a könyvtárakban, így az ezekhez való hozzáférést minden, rendelkezésre álló eszközzel biztosítani kell. Ugyanakkor a nyomtatott kiadványok sem tűn(het)nek el a könyvtárakból, hiszen az információszerezés eme hagyományos forrása egészen másfajta élményt ad a felhasználóknak. Könyvtárak – reményeim szerint – mindig is lesznek, pusztán csak az információ-átadás, az információhoz való hozzájutás módjai fognak változni.

Tokai Réka – A könyvtár örök. Ezért úgy gondolom, hogy történéjk bármi, ezek a tudásbirodalmak mindig is lesznek. Hogy milyen formában, az múlik a benne dolgozónkon, a látogatókon, a társadalmon, a technikán, egyszóval mindenkin és mindenben, de létezni fog. Nem régen egy olyan tájházzal foglalkoztam, ami „halott” volt, és feladatom volt felhozni a térképre. Ott először az az érzésem támadt, hogy gyakorlatilag egy múzeumot „portalanítok”. Később rájöttem, hogy inkább hasonlít a tevékenységem egy újjászülető fönixmadár feltámadására. Ezt érzem egy a könyvtárak esetében is: kicsit meg kell halni, aztán újjászületni.

Toronyi Erzsébet – Fejlődő, rohanó világban élünk, ahol a technika egyre jobban kiszorítja a hagyományos eszközöket. Igaz ez a könyvtárakra is. Az internet mindenhol jelen van, egyre több könyvet, folyóiratot digitalizálnak, de emellett minden iskolának, egyetemnek van könyvtára. A könyvtárak jelképezik mai kulturális értékeinket. Ha elavultnak nyilvánítják őket, az olyan, mintha saját kultúránk halálos ítéletét írának alá. Szerintem a mai hagyományos értelemben vett könyvtárak a jövőben is létezni fognak, csak a szolgáltatásaik változnak majd, de az elektronikus állomány mellett a papíralapú dokumentumok is fellelhetőek lesznek.

– *Köszönöm a beszélgetést, és mindnyájuknak kívánom az ösztöndíjprogram tapasztalatainak eredményes hasznosítását!*

Csorba Győző költő centenáriumán Csorba Győzőről, a könyvtárosról

Csorba Győző Kossuth- és kétszeres József Attila díjas költő száz éve, 1916. november 21-én született. Centenáriumát szeretett városa, Pécs méltón ünnepli. Túlnyomó részt persze Csorbára a költőre emlékeznek. A 3K olvasóinak – a költő születésnapját ünnepelve – mi most a könyvtáros Csorba Győzőt mutatjuk be, nyilatkozatai, vallomásai és néhány róla szóló idézet segítségével.

„*Kiváló népművelő* jelvényt és a velejáró 2000 Ft jutalmat tegnap vette át az Országgházban Dr. Csorba Győző, a Megyei Könyvtár helyettes vezetője. [...] Több mint 18 éve dolgozik a könyvtárban. Jogi egyetemet végzett, de az érdeklődése már korán a könyvtár felé irányult. Csorba Győző úgy ismeri a Megyei Könyvtár minden bútordarabját, minden kötetét, mint a tenyerét. Fontos szerepet játszott az egész baranyai közművelődési könyvtári hálózat kiépítésében. A 18 esztendő alatt nemegyszer csábították más munkakörbe, de nem tudta otthagyni a könyvtárat. [...] Harminchárom évvel ezelőtt városi könyvtárosként kezdte, ott volt a szocialista könyvtárügy bölcsőjénél, első lépésénél, s később úgyszólván minden könyvtári munkaterületen dolgozott. Hosszú ideig a Baranya Megyei Könyvtár igazgatóhelyetteseként formálta-segítette-irányította a megye tanácsi könyvtárainak munkáját. Sok mindennek tevékeny részese vagy tanúja volt, ami ma már történelem, amiről az utána következő könyvtáros-nemzedékek keveset tudhatnak.”¹

„A [Pécsi városi, P. L.] könyvtár felszerelése a lehető legszerényebb volt. Két raktárhelyiségben, rögzített polcú faállványokon helyeztük el a könyveket, egyetlen kicsi szoba szolgált kölcsönzőül, s egy még kisebb irodául. A kölcsönzőt felező asztalra könyveket raktunk ki. Ez volt az akkori »szabadpolc«. Létezett egy betűrendes és egy sakkatalógus

is. – Felszerelés mi volt még? Egy, már akkor is régi Remington-írógép, egy katalóguscédula-lyukasztó s egy számozógép. [...]

Milyen munkakört csináltam a legszívesebben? Azt hiszem, a beszerzést. A szerzeményező és feldolgozó csoport tartozott hozzám akkor is, amikor később igazgatóhelyettes lettem. De kerekén tizenkét éven át kölcsönöztem is. Kisebb szünetekkel hetenként egyszer-kétszer. Általában szerettem foglalkozni az emberekkel, s azt hiszem, az olvasók nagyobb része is kedvelt. Később, a megyei könyvtárban, főleg az első években roppant nehéz volt ez a munka. Könyvkiadásunk szegényes és egyoldalú lévén, s küszködve a különféle katalógusokkal, indexekkel, nagyon-nagyon kínlódtunk kölcsönzéskor. De még mindig megmelegíti a szívemet, ha valahol egy-egy régi olvasómmal találkozom, köztük olyanokkal, akik diákként kezdtek a könyvtárba járni, itt ismerkedtem meg velük, s ma már orvosok, mérnökök, anyák, sőt – nagyanyák. [...]

– A két dolog – mármint a szakma megbecsülése és a könyvtárosok személyisége – elválaszthatatlan. Nem azt mondom, hogy az egyik vagy a másik teljes egészében meghatározó erejű volna, azt azonban állítom, hogy erősen hatnak egymásra. Egyszerűbben és világosabban: a könyvtárosi pálya tekintélyét valamennyire mindig a könyvtárosok személyes értékei adták; s fordítva, a pálya tekintélyének állása szerint nőtt vagy csökkent az a vonzóerő is, amit gyakorolt az értékes vagy kevésbé értékes emberanyagra. [...]

Fő törekvésem mindig az volt, hogy a fiatal könyvtárosokban a számomra ideális könyvtárosi magatartást iparkodjam kialakítani. Én ezt mindig többnek és fontosabbnak véltem, mint a szaktudást. Nyilván ez utóbbi is szükséges, éppen ezért nem hanyagolható el, de a könyvtárosság – meggyőződéssel állítom, még akkor is, ha ezzel megkockáztatom szólamszerűségét – mondom: a könyvtárosság hivatás. A hivatás pedig sokkal inkább igényel magatartást, tehát morális, jellembeli erényeket, mint intellektuálisakat.

Itt kellene következnie könyvtárosi ars poeticámnak. Még eddig nem próbáltam megfogalmazni. De ha kellene, valahogyan így szólna: mindent az olvasók valódi érdekéért! Közelebről: személyiségük minél sokoldalúbb, minél gazdagabb kibontakoztatásáért. A kulcsszó, ami az előbbi fogalmazásban nincs is benne, a szolgálat. A könyvtárosság igenis állandó és sokirányú szolgálat. Talán sikerült néhány ifjú könyvtárosban hasonló ars poeticát kialakítanom. [...]

– Előbb már mondtam, hogy a könyvtárosságot hivatásnak tartom. A hivatást pedig nem mi választjuk, hanem a hivatás választ minket. Ez persze így nagyon szép, de a gyakorlatban sajnos, nem mindig igaz. Annyi azonban okvetlenül igaz belőle, hogy akiket mégis a hivatás választ, azok között sokkal több a hűséges, a »makacs« könyvtáros, és kevesebb a hitehagyott, a szökevény.

Számomra mindig roppant öröm volt látni egy-egy emberi egyéniség, elme kibontakozását, ha bármi kicsi részem volt is benne. De nézhetem a könyvtárosok helyzetét más oldalról is. Könyvek ezrei között, képletesen a világ múltbeli és jelenkori legnagyobb szellemeinek társaságában végigélni egy egész életet: lehet-e ennél nagyobb öröm?

Ha biztató szavakat kellene mondanom kedvüket vesztett fiatal könyvtárosoknak, erre a kétirányú hűségre hívnám fel figyelmüket: hűségre olvasóik, és hűségre a hozzájuk könyveik révén hűséges szellemóriások iránt. [...]

– Azt most már nagyon nehéz lenne kideríteni, hogy mire lettem volna képes íróként, ha életem nagy részében nem kellett volna napi nyolcórás kenyérkereső munkát végeznem.

Semmiképpen sem vagyok híve annak, hogy egészen fiatal, kezdő írók, művészek azzal az igénnyel álljanak elő: joguk van arra, hogy a társadalom eltartsa őket. Mert lényegében erről van szó, amikor nem akarnak semmiféle állásba menni. Viszont vallom azt is, hogy egy írónak, művésznek a »hivatala«, »munkahelye« nem szorítható négy fal közé. Az élet egész teljességére szüksége van. Vagyis: valamiféle kompromisszumos megoldást tartok kívánatosnak számukra. Olyant, ami állás is annyira, hogy létalapjukat megteremti, de nem állás annyira, hogy ne tenné lehetővé szabadabb mozgásukat térben és időben. [...]

Hallatlan gazdagság és szellemi biztonság érzetét adja az embernek egy könyvtári háttér. A sok tízezernyi könyv, a rengeteg folyóirat, a tájékozódás állandó lehetősége, akár szükségből, akár kíváncsiságból vagy szórakozásból: mérhetetlen értékek. S mindezekhez hozzájárul a legkülönfélébb embertípusok megismerésének lehetősége. Egy-egy olvasó személyisége, szelleme úgy áll a bizalmába fogadott könyvtáros előtt, mint egy röntgennel átvilágított test. Töméredek lelkesítő, de persze elszomorító élmény szülője is ez.

Ha józan mérleget akarnék állítani, bizonyára azt kellene mondanom: hogy könyvtárban dolgozhattam, talán a lehető legkevesebbet vette el írói teljesítményemből az összes egyéb lehetséges kényszerű megoldások közül.” [...]²

„Szerintem a könyvtárosság nem ugyanúgy foglalkozás, mint a vágóhídi adminisztráció. Aki könyvtáros akar és szeret lenni, annak ezért áldozatot kell hoznia. Ha valaki innen elmegy azért, mert az ingatlankezelőnél 300 Ft-tal többet kap, menjen el. Nem tartom én egy csöppet sem értéktelenebb embernek, mint önmagam, de valami olyan hiányzik belőle, ami erre a pályára, a hivatásra alkalmassá teszi. [...]

Szerintem minden könyvtárosi törekvés végső kiteljesedése az olvasóval való találkozás és az olvasói igény kielégítése. Az igény szót jobb értelemben véve – nem az olvasó hóbortjainak és rossz ízlésének értelmében, hanem a jól felfogott érdekének és a benne tudatosuló igény értelmében. Az igény és a könyvanyag találkoztatása a lényeg, nem pedig az, hogy vidámparkot csináljunk a könyvtárból. Ettől még persze lehet nevelő intézmény – sőt ettől lesz igazán az. Mert a könyvet nem pótolja semmi, sem rádió, sem televízió, sem képeslap vagy videó. A könyv a legmaradandóbb formája a szellemi értékek megőrzésének, és a legegységesebb műveltségi forrás marad.”³

„Csorba a könyvtári munka két »alapeszközét«, a könyvet és az olvasót szerette leginkább. Nem véletlen, hogy éppen a kettő »egymásra találkozásában«, a kölcsönzésben tevékenykedett legszívesebben. Biztosan ellenpéldaként lehetne említeni Csorbát, amikor a könyvtáros »alapvicc« kerül szóba: »Ki a könyvtáros két legnagyobb ellensége? Hát az olvasó és a könyv!« Talán ilyenkor lehetne visszaszólni: »Szeresd az olvasót és a könyvet, mint Csorbak!«⁴

„Lám, a sportszakértők csecsemőkorban elkezdi az úszás oktatását, azelőtt, hogy a gyermek járnai tudna. Azt hiszem: az a szellemi »víz«, amit a könyvekben foglalt szépség a gyermeki léleknek jelent, van olyan jóindulatú iránta, mint az uszodák vize testünk iránt. [...] A feladatokról tehát szükségtelen elmélkedni: korszerű gyermekkönyvtárak és korszerűen képzett gyermekkönyvtárosok kellene, minél hamarabb és minél nagyobb számban.”⁵

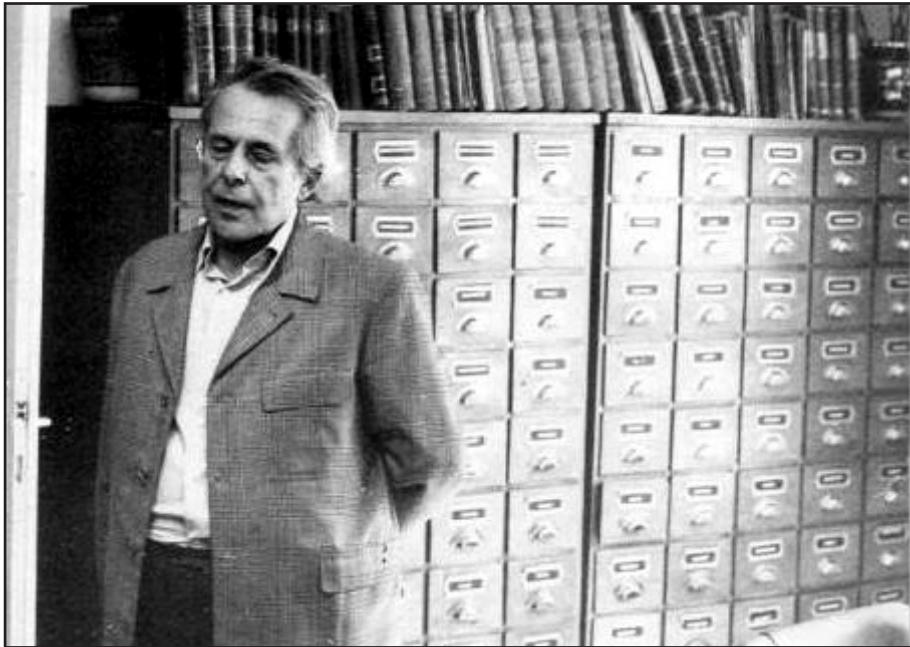
„Hogyan hagyjam abba, amit úgysem lehet befejezni? Okos emberek már sok szépet mondtak a könyvről és az olvasásról. Rájuk utalok végezetül, s a címbe szavakat ismétlem meg fordított sorrendben, így: *a könyv nélkülözhetetlen*.⁶

JEGYZETEK

1. A kiváló népművelő. Kérdező: Hamar Imre = Dunántúli Napló, 1961. augusztus 13. 2. p.
2. A pálya tekintélyét a könyvtárosok értékei adják. Kérdező: Bertók László = Könyvtáros, 1977. 3. sz. 140–146. p.
3. A költő, ha könyvtáros. Kérdező: Gárdonyi Tamás = Baranyai Művelődés, 1984. 2–3. sz. 56–58. p.
4. Gyermekkönyvtárak – gyermekkönyvtárosok = Baranyai Művelődés. 1973. 1. sz. 76. p. Idézi: Pintér Viola: Csorba Győző, a könyvtáros. 18-19. p. (Kézirat)
5. Pintér Viola: i. m. 33-34. p.
6. A nélkülözhetetlen könyv = Dunántúli Napló. 1976. szeptember 9. 1. p. Csorba Győző nyugdíjazásakor írt mondatai a helyi lapban. Idézi: Pintér Viola: i. m. 35. p.

Pintér László

Dörnyei Sándor 90 éves¹

Az Országos Széchényi Könyvtár bibliothecarius emeritusa, orvostörténész és bibliográfus, kedves kollégánk november 4-én töltötte be 90. életévét.

Dörnyei Sándor Szarvason született. 1944-től Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-latin szakán folytatta tanulmányait, az Eötvös Kollégium diákjaként. Az őt régóta ismerők szerint ma is meghatározza lényét, személyiségét a kollégium szellemisége és annak ismert jelmondata: „*Szabadon szolgál a szellem*”. 1948-ban bölcsész-doktori, majd a következő évben középiskolai tanári oklevelet szerzett. Ösztöndíjasként 1949-től részt vett az Országos Széchényi Könyvtár munkájában, 1949-1950-ben a hazai, XIX. századi sajtóbibliográfia munkálataiban vett részt. 1950. október 6. és 1952. július 31. között az Országos Könyvtári Központban dolgozott. Feladata a köztulajdonba vett könyvtárak állományának biztosítása volt. Ez elsősorban a felosztott rendházakra vonatkozott. Előbb Budapesten szinte egyedül, majd néhány hónap múlva már kis csoporttal² járta az országot, hogy a volt egyházi épületekben maradt könyveket mentse a több felől is fenyegető veszély elől. A könyvtárak állapotának és állományának felmérése, majd zár alá vétele volt az első feladat. Az épületek új birtokosai (szociális otthon, szakiskola stb.) helyhiánnyal küszködve akartak megszabadulni a számukra terhes könyvektől. De az épületek lakói (katonák, tanulók stb.) is igyekeztek „megismerni” a számukra rejtélyesként különösen vonzó „kincseket”. Ezért mielőbbi, biztos helyre szállításra volt szükség. Mindezekből a feladatokból ő alaposan kivette a részét. Míután a kalocsai érsek szorult anyagi helyzetében külföldi kereskedőknek eladta könyvtárának néhány értékes darabját, az ellene indított Grósz-perben az egyik vádpont éppen ez volt. Az illetékes minisztérium ezért elrendelte az Országos Könyvtári Központnak az egyházak megmaradt, többnyire központi (püspöki, egyházkerületi stb.) könyvtáraiban őrzött és az „értékes” kategóriába (kódexek, ősnymtatványok stb.) tartozó kötetek számbavételét. A felosztott rendházak

leginkább veszélyeztetett könyvei többségének központi raktárakba juttatását követően az ezzel foglalkozó három-öt fős, majdnem kizárólag fiatalokból álló együttest – közöttük állandó tagként öt is – ráállították ennek a leltározási munkának végzésére. Az Országos Könyvtári Központot 1952 derekán átszervezték, így annak munkatársai részben a korábbi feladatokkal más intézménybe kerültek, részben szétszóródtak. Így jutott ő az Országos Széchényi Könyvtár gyarapítási osztályára, majd néhány évnyi itteni munka után átkerült a főigazgatói titkárságra. A *Magyar Könyvszemle* újraindulásától egy évtizedig (1955—1965) annak technikai szerkesztője volt. 1956-ban a könyvtár forradalmi bizottságában tevékenykedett, ennek következtében 1957 áprilisában elbocsátották.

Egy darabig „hónaljas” antikváriusként igyekezett megélni, majd a *Mezőgazdasági Lexikon* bedolgozójaként tevékenykedett. 1958-tól az Orvostudományi Dokumentációs Központ (a későbbi Országos Orvostudományi Könyvtár) munkatársaként kurrens magyar orvosi bibliográfiát és orvostudományi szakbibliográfiákat szerkesztett.³

1965. októberében az Országos Gyógyszerészeti Intézetbe került, ahol nyugdíjazásáig, 1986-ig dolgozott. Először a *Gyógyszerészeti és Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemlét*, majd annak kettéválása után a *Spectrum Pharmaceuticumot* és a *Gyógyszerterápiás Dokumentációs Szemlét*, később a WHO megbízásából a *Drog Regulation Indexet* szerkesztette.

1986-tól kezdődően ismét folyamatosan részt vesz az Országos Széchényi Könyvtár munkájában, a Régi Magyarországi Nyomtatványok Szerkesztőségének nyugdíjas tagjaként elsősorban az 1801 előtti retrospektív bibliográfia összeállításában tevékenykedett. Szabó Károly *Régi Magyar Könyvtára* III. kötetének ötfüzetnyi kiegészítése után,⁴ a XVIII. századi hazai szerzők külföldön, idegen nyelven megjelent publikációinak bibliográfiáját készítette el.⁵ A magyar nemzeti bibliográfia több ezer tétellel vált teljesebbé Dörnyei Sándor és szerkesztőtársai jóvoltából. Ezzel a korábnál jóval biztosabb vezérfonalat adott az adalékok gyűjtéséhez és az újabb adatoknak a bibliográfiai rendszerben való elhelyezéséhez. Gazdag bibliográfusi és könyvtörténeti tevékenységéért 2006. augusztus 20-án Széchényi Ferenc-díjjal tüntették ki. 2015. január 1-től pedig az Országos Széchényi Könyvtár bibliothecarius emeritusa lett.

Könyvtörténeti kutatásával párhuzamosan a *Budapest Lexikon* mindkét kiadásának szak-szerkesztője volt. Különösen jelentős és szélesebb körben is ismert orvos- és gyógyszerészettörténeti munkássága. Legfontosabbak talán alapvető kéziratok, de főként nyomtatásban megjelent bibliográfiái. Elkészítette az 1945—1960, az 1961—1970 (kéziratban) és az 1715—1944 korszak⁶ orvostörténeti bibliográfiáját. Összeállította az 1772 és 1849 között megjelent régi magyar orvosdoktori értekezések jegyzékét⁷, a magyar gyógyszerészettörténet irodalmát.⁸ Szinte felbecsülhetetlenül hasznos munkáival megteremtette ezen szakterületek alapbibliográfiáit, amelyek a további kutatások számára is kiinduló pontul szolgálhatnak. Emellett több évtizeden át publikált a szakma hazai fórumaiban, az *Orvostörténeti Közlemények*ben és az *Orvosi Hetilap* Horus rovatában. 2016-ban az *Orvosi Hetilap* Markuszovszky-díjjal jutalmazta a 2015-ös évfolyamban közölt legjobb orvostörténeti munkáért.⁹

A kezdetektől részt vett a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár állományának gazdagításában, a Magyar Orvostörténelmi Társaság, illetve a Magyar Gyógyszerészettörténeti Társaság alapítói közé tartozik. Munkásságáért a Magyar Orvostörténelmi Társaság 2001-ben Weszprémi- emlékéremmel és díjjal tüntette ki, 2016-ban pedig tiszteleti tagjai

közé választotta. A Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság 2005-ben Szigetváry Ferenc-
emlékérmet adományozott neki.

Dörnyei Sándor ma is aktív kutatója az Országos Széchényi Könyvtárnak. Nemcsak újabb publikációi mutatják ezt, hanem az a jellegzetes kép is, amint az itt töltött kedd délelőttökön, az RMNy szerkesztőségben lévő íróasztalánál hatalmas, bekötött folyóiratokat lapozva cikkeket, adatokat gyűjt. De az is gyakran előfordul, hogy az őt keresők nem találják a helyén. Ilyenkor a könyvtár olvasótermeinek bármelyikében felbukkanhat, a legnagyobb eséllyel talán a mikrofilmtárban, hiszen a kutatástól az sem tartja vissza, ha rideg filmtekercseket kell forgatnia. Ugyanis gyakran keresik fel őt – jellemzően fiatalabb – kutatótársai. Nem véletlenül, Dörnyei Sándor nemcsak tudós, hanem igazi kolléga, tanár is, akihez mindig bátran lehet és érdemes kérdéssel, kéréssel fordulni. Ő nem sajnálja az időt, energiát, hogy megbeszélje a felmerülő szakmai kérdéseket az őt felkeresőkkel, megossza velük jobbító ötleteit, tapasztalatait. A gyakorlat azt mutatja, hogy a legkülönbözőbb tudományterületekkel kapcsolatban is szinte mindig tud ajánlani olyan irodalmat, amely rendre közelebb visz a probléma megoldásához. Ez szellemi alkotó tevékenységének másik, cseppet sem kevésbé fontos területe.

Bár a születésnap kiemelés műfaja megkívánná, nem lehet cél e helyütt diszkrét, derűs lényének teljes bemutatása. Fel lehetne idézni a számos, tőle hallott érdekes régi történetet, könyvtári anekdotát, egy-egy történelmi korszakot, élethelyzetet hajszalpontosan leíró, tanulságos viccet. Munkatársai azonban amúgy is csupán kis szeletét ismerik sokoldalú, érdekes személyiségének, az ünnepelt pedig minden bizonnyal már az eddigi, szerény „dicséreteket” is túlzónak tartja, így csupán annyit kívánok – úgy gondolom – sok őt ismerő, szerető ember nevében:

Isten éltesse sokáig erőben, egészségben!

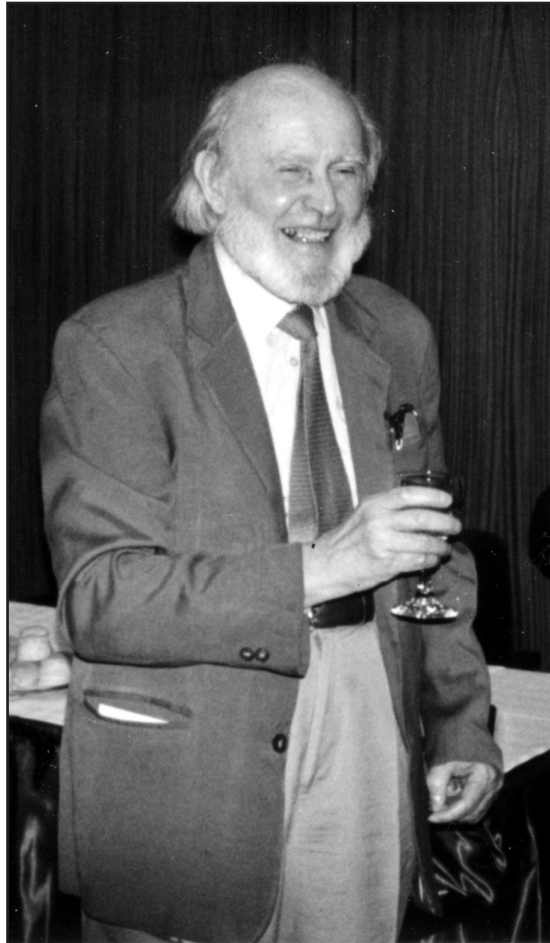
JEGYZETEK

1. Az életrajz az ünnepelt 80. születésnapjára készült, viszonylag kis példányszámú kötetben jelent meg: Peregrinálók. Negyvenhárom magyarországi és erdélyi orvostanhallgató életrajza (1683–1783). Szerk., vál. Dörnyei Sándor. Ford. előszó: Magyar László András. Bp., Borda Antikvárium, 2006. 7–9. p. Az itt olvasható szöveg ennek igen kis mértékben átalakított és kiegészített változata.
2. Főképpen Wix Györgynével és Borsa Gedeonnal közösen végezték ezt a munkát, lásd erről: Wix Györgyné: A szerzetesi könyvtárak sorsa Magyarországon, szerk. Vásárhelyi Judit, Bp., OSZK, 1997 (Az Országos Széchényi Könyvtár Füzetei, 11).
3. Dörnyei Sándor műveinek jegyzéke a 90. születésnapjára készült kötetben összegyűjtve olvasható: Alexander Multifrons: Tanulmányok a 90 éves Dörnyei Sándor tiszteletére. Bp., 2016, OSZK, Argumentum. 185–197. P. Az említett művekre vonatkozó bővebb adatok ott találhatóak meg. A következőkben csak a legfontosabbak kerülnek kiemelésre.
4. Szabó Károly: Régi Magyar Könyvtár III-ik kötet. Pótlások, kiegészítések, javítások. Összeáll.: Dörnyei Sándor és Szálka Irma. 1–5. füzet. Bp. 1990–1996, Országos Széchényi Könyvtár.
5. Régi Magyar Könyvtár III/XVIII. század. Magyarországi szerzők külföldön, nem magyar nyelven megjelent nyomtatványai. 1. kötet. 1712–1760., 2. kötet. 1761–1800. Összeáll.: Dörnyei Sándor – Szávuly Mária. Bp. 2005–2007, Országos Széchényi Könyvtár.

6. A magyar orvostörténeti irodalom 1715–1944. Piliscsaba–Bp., Magyar Tudománytörténet Intézet – Magyar Orvostörténelmi Társaság, 2002. 455 p. (A Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára, 29.)
7. Régi magyar orvosdoktori értekezések. Nagyszombat, Buda, Pest, 1772–1849. 1. kötet. A–K., 2. kötet. L–Z., 3. kötet Bécs. Egyetem és Josephinum, 1729–1848. Bp.–Zebegény 1998–2010, Borda Antikvárium.
8. A magyar gyógyszerészettörténeti irodalom 1944-ig. Piliscsaba 2004, Magyar Tudománytörténeti Intézet, 316 p. (Magyar Tudománytörténeti Szemle könyvtára, 35.)
9. A korabeli sajtó Semmelweis betegségéről és haláláról = Orvosi Hetilap, 2015. 18. sz. 744–745. p.

Perger Péter

Az emberarcúbb könyvtárügyért

Ötvenéves az MKE Somogy Megyei Szervezete

Talán nem is véletlen, hogy tíz évvel az ötvenhatos forradalom után sorra alakultak a Magyar Könyvtáros Egyesület megyei szervezetei. Mivel 1968-ban a Gondviselés jóvoltából könyvtárosi képzettség nélkül, egyik napról a másikra, könyvtáros lettem Marcaliban, ezért a megalakulása után rövidesen tagja lehettem eme szervezetnek. Egyéb tagkönyvem nem lévén, amelyet Szita Ferenc akkori egyesületi titkártól kaptam, máig büszkén őrizgetem, mert azt bizonyítja, hogy én is a somogyi könyvtárosok nagy családjához tartozom. Akkor egyszerű tagként nem is sejtettem, hogy szakmai fejlődésemet, a hivatalos levelezős képzéseken és tanfolyamokon túl az MKE-nek is köszönhetem.

Amikor Szita Ferenc 1986-ban a megyei könyvtár igazgatója lett, engem bízott meg a titkári teendőik ellátásával. Az első időkből az MKE Somogy Megyei Szervezetének adminisztrációját végeztem; tagjairól névsort szerkesztettem, így szinte név szerint ismerhettem a megye könyvtárosait. Aztán a beszédett tagdíjakat gyakran személyesen vittem az akkor éppen a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár központi épületében működő Egyesület irodájába, Sándor Ottóné gazdasági felelősnek. Emlékszem, a helyi szervezet delegáltjaként jutottam el az első vándorgyűlésre, 1974-ben Pécsre. Itt és ilyen alkalmakkor találkozhattam jelentős könyvtáros személyiségekkel. Megyei titkárságom alatt az ország több megyéjébe jutottunk el szakmai kirándulások keretében, így ismerkedtünk meg más megyék könyvtáraival, könyvtárosaival. Lassan engem is megismert a szakma, és viszonylag fiatalon – országos szavazás eredményeképpen – az országos elnökség, rövid ideig pótagyaként, majd rendes tagjaként a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségének ülésein vehettem részt. Három cikluson át tartó elnökségi tagságom legfőbb hozadékanak azt a kollegiális jó viszonyt tartom, ami a tapasztalatok átadásában, átvételében jelentkezett, és ezt kamatoztatni tudtam itthoni munkám során.

A legnagyobb élményt – amire szívesen emlékszem vissza – mégis a Kaposváron 1981. augusztus 23-25. között megrendezett XIII. Vándorgyűlés jelentette számomra.

Nemcsak a vándorgyűlés miatt nevezetes évszám 1981, hanem az előzmények miatt is. Akkor már túl voltunk a fiatal könyvtárosoknak, 1980-ban a Könyvtártudományi és Módszertani Központ (KMK) által szervezett első, telkibányai olvasótáborán, ahol életre szóló élményt kaptunk – Bali Aranka kolléganőmmel együtt – a „szabadságszigeten”

maghallgatásból és meghallgattatásból. Ilyen hangulatban ért bennünket Kamarás István levele.

„Kedves Barátom!

Többen „telkibányászok” – úgy gondoltuk, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének egyik munkabizottságaként legalizálhatnánk üzelmünket.” Így jött el ’81. év fordulója. Mi akkor Kaposváron éppen a Vándorgyűlés lázában égtünk. Azután jött meg a KMK-tól újabb meghívólevél:

„Kedves Igazgató Elvtárs! Tíz napos továbbképzést szervezünk a tanácsi bálózatok fiatal könyvtárosai számára. Továbbképzés időpontja: július 4-15, helye: Ásotthalom. Részvételi díj 600,- Ft. Igazgatónk Kopházi Ferencet küldte el, majd – mint „telkibányász” – én is csatlakoztam a csapathoz. Mondanom sem kell, hogy a továbbképzés alatt kellően „determinálva lettünk”. Talán azért is, mert a búcsúest hevében a társaság csak úgy mindenféle felsőbb parancs és engedély nélkül megalapította a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Módszertani Munkabizottságát.

*Hazatérvén megszerkesztettük a *Biblio-Szójensz Monitor uff Ásotthalom* című kiadványunkat, amely a déli határvidéken tapasztalt élmények és írások gyűjteménye volt. Sőt Kopházi Ferencsel fogalmaztunk egy meghívó levelet, amelyben közöltük az „ásottbányai” megalakulás tényét. (Így lettünk „ásottbányászok”). Sőt, azt is, hogy a „Módszertani Munkabizottság a XIII. Vándorgyűlés ideje alatt (1981. augusztus 24.) tartja első ülését, melyen a Munkabizottság programját, munkatervét beszéljük meg. A Munkabizottság 16 órától 17.30-ig a Megyei Könyvtár előadótermében (Csokonai u. 4.) ülésezik. Így még a 18 órákor induló (Budapestre 21 óra 25 perckor érkező) Zselic expressszel visszautazhatsz. Hozd magaddal ötleteidet, tenni akarásodat is! Gyere, várunk! A Munkabizottság vezetősége és a vendéglátók nevében: Varga Robi és Kopházi Feri. Kaposvár, 1981. aug.5.”*

A levelünk, enyhén szólva kiverte a biztosítékot felsőbb szakmai körökben, amelynek Zsidai József, az MKE akkori elnöke erőlyesen hangot is adott a vándorgyűlést előkészítő látogatásán. Megkérdezte ugyanis, hogy hivatalosan kinek szóltunk a megalakulásról, és hogy bejegyeztettük-e szándékunkat? Visszatekintve, teljesen jogos volt a kérdés, a felháborodást már nem éreztem annyira jogosnak, hiszen esetünkben tisztán a szakma segítségéről, megújításról volt szó. Igen ám, csak hogy 1981-et írtunk, amikor a „lengyel események begyűrűződésétől” félt a politikai vezetés. A mégiscsak lezajlott alakuló ülés, amit végül is nem tiltottak be, az ott elmondott beszédem és a baráti találkozáson külön frakciózó „ásottbányászok” azonban óvatosságra intették vezetőinket. Az „alakulón” elmondott beszédemet azért idézem, mert ebből talán kitűnik szakmai elkötelezettségem, és az is, hogy nem szervezkedés állt a dolgok mögött, sőt, az is, hogy ilyen légkörben mégiscsak összeülhettünk. Meg az is, hogy a demokratikus törekvéseknek is vannak buktatói. Íme, a „beszéd”:

„Az ember életének egy szakaszában, általában gyermekként pályát választ. Nagy Attila ezt jobban meg tudná mondani, hogy mikor. A fiaim már túl vannak ezen, az egyik kamionvezető, a másik dízelmozdony-vezető, de egyik sem akar könyvtáros lenni. Talán, mert azt hiszik, nem elég tisztességes foglalkozás ez a könyvtáros pálya. Hisz’ soba sincs otthon az apjuk este, hogy meséljen nekik. Én sem akartam könyvtáros lenni. 1968. szeptember 15-én reggel még nem tudtam, hogy másnap »könyvtárosként« fognak szólítani az olvasók. Azóta bizony, a szerződéses papírjaim tanúsága szerint a könyvtári munka minden területén megfordultam: raktáros, gyermekkönyvtáros, tájékoztató, feldolgozó adminisztr-

rátor. Ezek után lettem módszertanos. Azért mondom most el nektek, mert mindez kellett ahhoz, hogy szeressek módszertanos lenni. És akkor az ember egy januári reggel az új batáridónaplójára ráírja: »Miatán rájöttünk, hogy az életnek nincs semmi értelme, nincs más hátra, mint értelmet adjunk neki. (Lucian Blaga)«. És fogja magát, és bemegy főnökéhez, aki ráadásul barátja és módszertanosból lett igazgató, és beszélgetni kezdenek. És akkor ajándékként vagy súlyos tebertételként, de fellebbezésnek helye nincs, felirattal megbízást kap egy osztály vezetésére.

És az osztály szerveződik, nincs osztályfőnök, csak osztálytársak, és már felszavakból is értik egymást, mert ismerik egymást. És akkor eljut a módszertanos hasonló korú és érdeklődésű körű kollégák társaságába, és meglepi őt, hogy társai mennyire szeretik és értik szakmájukat, és akkor arra gondol, hogy egy emberarcú könyvtárugyért munkabizottságot alapít, módszertanit, hisz' olvasott, – és beszélgettek is róla – szakterületének elhanyagolt állapotáról. Ráadásul főnöke vitaindító cikkére, a »Gyógyítható-e a módszertani munka?« címűre egyre jönnek a kérdések. Mit és hogyan? És látta, hogy ott ez a társaság, amely nem csak módszertanosokból, de gyerekkönyvtárosokból, tájékoztatókból és feldolgozókból áll, tudna segíteni a megújbodni kész módszertani munkának. Miért ne fogadnánk jó szívre a gyerekkönyvtáros munkájának tapasztalatait, amikor könyvtárakat integrálunk a magasabb követelmények szellemében? Miért ne adhatnának tanácsot a feldolgozók az ellátási rendszer hatásos nyilvántartásához a módszertanosnak? Miért ne lehetne megvizsgálni azt, hogy hogyan kerültünk a pályára, és ha pályára kerülésünk ilyen volt, miért ne segítene nekünk a szervezett továbbképzés? Miért ne segíthetnénk a szervezett továbbképzést ötleteinkkel, javaslatainkkal? Azért jöttünk össze tehát, hogy okos ötleteinkkel, terveinkkel segítsünk könyvtárugyünknek, szervezett formában az Egyesület égiszé alatt. Ezért határoztuk el, hogy módszertani munkabizottságot alapítunk.”

A Vándorgyűlés létszámcúccsal, továbbá a résztvevők nagy meglegedésére somogyi tájakon való kirándulásokkal és a balatoni hajózással zárult.

Bizottsági berkekben nem volt nyugalom. Megjött az elnök hivatalos válasza: „Ez a program nem tükröz egyértelmű, konkrétan meghatározható szakmai arculatot. Az Egyesület különböző szervezeteiben és a legkülönbözőbb fórumain mindezekkel a kérdésekkel foglalkozik.” Négy-szemközt pedig azt mondta nekem: „ – Vedd tudomásul, öregem, hogy nem lesz munkabizottságotok, de, ha lesz is, minden egyes alkalomkor miniszteri biztos vesz részt az összejöveteleken, és a vezetőknak pártagnak kell lenniük.” Ez a kijelentés tudat alatt is hátravetette további vezetői ambícióimat. Viszont a bizottságot meg kellett szervezni. Több barátomnak írtam körlevél-szerűen, hogy hozzunk össze valami épkézláb programot. (Egy akkor postamester barátom azt mondta, csacsiság volt részemről géppel címezni és egyszerre feladni a borítékokat...) Végül is összeállt a tervezet. A „Biblio Szájensz” következő száma az alábbiak szerint tudósított:

„Megalakultunk! A munkabizottság alakuló ülését 1982. március 4-én a Művelődési Minisztérium Vezetőképző és Továbbképző Intézete könyvtárában tartotta. Az összejövetelen 40 könyvtáros jelent meg. Az MKE elnökségét Billédi Ferené dr. képviselte, (Neki köszönhető, hogy az Elnökség szabad utat biztosított működésünknek – a szerző.) Varga Róbert, a kaposvári Megyei Könyvtár munkatársa ismertette a bizottság fő célkitűzéseit, a megalakulást kérő beadványt és az elnökség választását. A leadott harmincbét érvényes szavazat alapján a vezetőség: Baricz Zsolt – Szeged, Fazekasné Várfalvi Erzsébet – Mezőberény, Jakubecz Ilona – Budapest.”

A többi már szintén könyvtártörténet. A Módszertani Munkabizottság később Biczák Péter szervezésében Közkönyvtári Egyletté alakul át. Örömmel vettem részt a 2016. évben a könyvtárosok 48. Vándorgyűlésén Veszprémben, ahol többek között a Közkönyvtári Egylet és a Gyermekkönyvtáros Szekció közös programján gondolkodtam el, azon,

hogy a mag tehát, amit elvetettünk, szárba szökken. Ugyanis a mag halála nem az elmúlást jelenti, hanem a megújulást, a több termés ígértét.

Most, nyugdíjasként gyakran gondolkodom arra, hogy vajon emberarcúbb lett-e azóta a könyvtárügy – ahogy annak idején elképzeltem?

Utóirat. Fiaim ugyan megcsínylették a családtól való gyakori távolmaradásomat, de aki akkoron kamionvezető akart lenni, ma egy középiskola igazgatóhelyettese, aki mozdonyvezetői reményeket táplált életcélként, ma egy városi könyvtár vezetője. Az vigasztal, hogy állandó jelenlétemmel nem is, de talán példámmal egyengettem életútjukat. Büszke vagyok rájuk, mint ahogy családomra is, akik elviselték aktív életem „munkamániáját”.

Varga Róbert

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Kormányhatározat az OSZK infrastruktúrájának fejlesztéséről

A Magyar Közlöny 2016. évi 172. számának 76325-76326. oldalán megjelent az 1605/2016. (XI. 8.) Kormányhatározat az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztéséhez szükséges források biztosításáról.

MAGYAR KÖZLÖNY • 2016. évi 172. szám

76325

A Kormány 1605/2016. (XI. 8.) Korm. határozata az Országos Széchényi Könyvtár informatikai fejlesztéséhez szükséges források biztosításáról

A Kormány

1. egyetért az Országos Széchényi Könyvtár informatikai rendszerének stabilizálása és fejlesztése céljából kidolgozott informatikai fejlesztési tervvel, és felhívja a nemzeti fejlesztési minisztert, hogy a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség (a továbbiakban: KIFÜ) útján intézkedjen az informatikai terv megvalósításáról;

Felelős: nemzeti fejlesztési miniszter

Határidő: azonnal

2. felhívja a nemzetgazdasági minisztert, hogy az 1. pont szerinti informatikai fejlesztési terv végrehajtása céljából gondoskodjon:

- a) az üzemenet folyamatoságának fenntartása érdekében szükséges, azonnali beavatkozást igénylő feladatok ellátásának finanszírozása céljából – a 2016. évi költségvetés vonatkozásában – 100,0 millió forint forrás biztosításáról a Magyarország 2016. évi központi költségvetéséről szóló 2015. évi C. törvény XX. Emberi Erőforrások Minisztériuma fejezet, 11. Közgyűjtemények cím, továbbá 620,0 millió forint forrás biztosításáról a XVII. Nemzeti Fejlesztési Minisztérium fejezet, 11. Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökség cím javára;

Felelős: nemzetgazdasági miniszter

Határidő: azonnal

- b) az azonnali beavatkozást nem igénylő, az 1. pontban meghatározott informatikai fejlesztési terv ütemezett végrehajtása érdekében a 2017. évi költségvetés vonatkozásában 225,0 millió forint forrás biztosításáról a központi költségvetés XX. Emberi Erőforrások Minisztériuma fejezet, 11. Közgyűjtemények cím, továbbá

Remete László
(1919-2016)

**Életének 98. évében, 2016. augusztus 22-én elhunyt Remete László, Szabó Ervin-
emlékérmes könyvtáros, történész, az irodalomtudományok kandidátusa.**

Egyetemi tanulmányait 1939 és 1943 között a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte, párhuzamosan a Ferenc József Országos Rabbiképző Intézetben végzett tanulmányaival. „Korlátozott jogú” hallgatóként kivételszámba ment, hogy megvédhette *A klagesi szellemfogalom kritikája* című filozófia disszertációját

1935-től vett részt a magyar munkásmozgalomban. A vészkorszak legsötétebb időszakában bujkálni kényszerült. Az '50-es években szakirodalmi munkásságának nagy részét a magyar munkásmozgalom történetének szentelte.

Rövid tanári pályafutása után, 1949-ben került a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárba. Munka mellett 1952-ben szerezte meg magyar-francia szakos diplomáját az ELTE Bölcsészettudományi Karán. Időközben a Budapest Gyűjtemény tudományos munkatársaként a könyvtár történetével kezdett el foglalkozni. Az ő nevéhez fűződik a könyvtárról írt első nagyszabású könyvtártörténeti monográfia (1966), Szabó Ervin könyvtárosi és szociológusi munkásságának forrástörténeti értékű feltérképezése – a Szabó Ervin-bibliográfia és levelezés, illetve a gyűjteményes kötet. A könyvtár hagyományainak feltáráshoz tartoznak portrékötetei a FSZEK nagy könyvtáros alakjairól. 1969-ben a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története* című kötet alapján kapta meg az irodalomtudományok kandidátusa címet.

A FSZEK-ben a '60-as években két könyvtárpolitikai irányzat volt jelen, a népművelői és a szakkönyvtári funkció, mindkettő lényegében a Szabó Ervin-i hagyatéokra hivatkozott. 1969-től Remete László már a Központi Könyvtár Olvasószolgálati osztályának vezetőjeként a szakkönyvtári funkciót helyezte előtérbe, és vezetése alatt megkezdődött a szociológiai irodalom bibliográfiai feltárása. 1970-ben megjelent a magyar szociológia történetét feltáró többkötetes bibliográfia 1. kötete, (*A Magyar szociológiai irodalom bibliográfiája. 1. köt. Folyóiratok 1900-1919 : Huszadik Század, A Munka Szemléje, Szabadgondolat*), 1972-től pedig folyamatosan megjelent a *Szociológiai Információ*, amely a kurrens magyar szociológiai irodalom analitikus feltárást tűzte ki céljává, és amely mindmáig él, immár adatbázis formájában.

1972-ben, a Szabó Ervin-emlékérem alapításakor Remete László elsőként kapta meg az akkor legmagasabb könyvtáros kitüntetést.

1973 júliusában Remete Lászlót kinevezték az újonnan alakult Szociológiai dokumentációs osztály (ma nevén Szociológiai Gyűjtemény) élére, amelynek nyugdíjazásáig, 1985-ig volt a vezetője. Vezetése alatt az osztály valódi tudományos műhellyé vált. Szoros együttműködést alakított ki a forráskiadványok szerkesztésében és kiadásában az MTA Szociológiai és Történettudományi Intézetével, valamint az ELTE Szociológiai tanszékével. *A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája* című, akadémiai nivódíjas bibliográfia mellett elindította a *Magyar szociológiatörténeti füzetek*, valamint a *Szociológusok: Személyi bibliográfiák* című sorozatot, amelyben a nemzetközileg ismert magyar szociológusok (mint Polányi Károly vagy Szende Pál) munkásságát dolgozták föl a szerkesztők.

Kiváló nyelvismerete hozzásegítette, hogy áttekintse a legfontosabb nemzetközi szociológiai és könyvtártudományi irodalmat. Tájékozódása eredményeként elsőnek vezetett be több új információs szolgáltatást. Állandóan újra törekvő szellemisége, pozitivista kutatói magatartása és könyvtárosi-bibliográfiai precizitása sajátos ötvözetet alkotva hagyományozódott a vele dolgozó könyvtárosok több nemzedékére a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban.

Nyugdíjazása után, 1986-1998 között Schweitzer József főrabbi felkérésére lett az Országos Rabbiképző Intézet könyvtárának igazgatója. Eleinte sok nehézséggel kellett megbirkóznia, de a könyvtár fejlesztéséhez gyűjtött adományok lehetővé tették „*a munkafeltételek javítását, a berendezés korszerűsítését, a raktárak bővítését, harmincöt ezer kötet elhelyezésére alkalmas zárt polcos raktári rendszer felállítását, kézikönyvtárral felszerelt olvasóterem megnyitását, az 1944-ben elszennyeződött könyvállomány portalanítását, a sérielt dokumentumok rendszeres kötetését, restaurálását, rendszeres könyv- és folyóirat vásárlást. 1987-től a könyvtárban Remete László irányításával kezdték meg az ETO rendszerű szakkatalógus építését.*”^{*} 1995 és 1997 között kiépítették a könyvtár számítógépes rendszerét. 1989-ben sikerült Prágából visszahozatni az Adolf Eichmann által, a német megszállás idején elrabolt több mint három ezres könyvállományt. A visszaszállítás megszervezését Remete László végezte. Tevékenysége alatt nemcsak a könyvtár állománya, hanem az olvasói létszám is növekedett. 1995-ben az intézmény nagy összegű támogatást kapott a könyvtár felújítására. A munkálatok 1998 nyarán indultak meg az intézményben, akkor, amikor Remete László könyvtárvezetői megbízatása véget ért. Ez egybeesett a teljes könyvtári állomány épületen belüli elköltöztetésével, és az új olvasóterem, valamint raktárhelyiség kialakításával.

2009-ben, 90. születésnapja alkalmából a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárért kifejtett több évtizedes munkájáért, valamint Szabó Ervin életművének és a FSZEK történetének kutatásáért Remete László megkapta a Szabó Ervin Emlékgyűrűt. A Szociológiai Gyűjtemény munkatársai akkor személyesen is és a Gyűjtemény weblapján is felköszöntötték őt a munkásságából összeállított dokumentumokkal (http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/szociologiai_gyujtemeny/evfordulok/?article_hid=3017).

Karbach Erika

---

^{*} Remete Lászlónak, az Országos Rabbiképző Intézet könyvtárának igazgatójaként végzett tevékenységéről az idézetek és az információk Tamási Balázs mb. könyvtárigazgató megemlékezéséből származnak: <http://rabbi.hu/remete20160822-1.htm>

Újraolvasva – hatvan-hatvanöt év múltán

[10]. A két koldusdiák

Már elmúltam tizenegy éves, amikor kezdett terjedni a hír, hogy hamarosan elindul egy új, a kisebb jövedelmű emberek (főként a munkások és a parasztok), no meg a diákok számára is elérhető áron forgalomba kerülő könyvsorozat. Mégpedig stílszerűen *Olcsó Könyvtár* címmel. Az általam sűrűn hallgatott Magyar Rádió különböző műsoraiban gyakran beszéltek róla, és a hozzánk járó újságok szintén beszámoltak a kezdeményezésről. (Arról nemigen esett szó, hogy azonos címmel évtizedekkel korábban a Franklin Társulat is kiadott ilyen sorozatot.) Az akkor még gimnazista, de az év szeptemberétől már egyetemista testvérem is többször említette a tervet, elmondta, hogy elsősorban a világ- és magyar irodalom klasszikus alkotásainak közzététele a cél (lehetőleg igen magas példányszámban), a feladat megoldását pedig a kulturális kormányzat, vagyis a központi politikai irányítás az ötvenes évek közepén alighanem legnagyobb, a jelzett művekre profilozott hazai kiadói műhelyre, a Szépirodalmi Könyvkiadóra bízta. Az első kötet (Jókai Mór: *A vigánybáró*) megjelenése után rendszeresen megírta vagy – ha otthon volt – élőszóban jelezte az újabb és újabb, általában hetente napvilágot látó, kis alakú (11x15 centiméteres) füzetek megjelenését. Miután a sorozat darabjai valóban olcsók voltak – terjedelemtől függően három-négy forint –, egyik-másik könyvet én is meg tudtam vásárolni. Szüleimtől olykor-olykor kaptam egy-két forint zsebpénzt, csekély összeget a közeli rokonok név- és születésnapjára köszöntése is „jövendelmézett”, és mivel a falunkban nem árultak fagyaltot, cukorkát is ritkán lehetett venni, apránként megtakarítottam egy kis pénzt, természetesen – mert nagyon szerettem olvasni – könyvekre. Az *Olcsó Könyvtár* nekem tetsző füzeteire már néhány hét alatt összegyűlt a szükséges mennyiség. Így történt ez 1954 késő őszen is, amikor arról értesültem, hogy Mikszáth Kálmán (1847-1910) kisregénye, *A két koldusdiák* elhagyta a sajtót. (Nemrégiben utána néztem: a sorozat huszonegyedik darabja volt.) A bátyám korábban is mesélt a tartalmáról, az iskolai tanórákon szintén dicsérték, ezért mihelyt alkalom nyílt rá, megvásároltam (mindössze három forintért!), és hamarosan – olvasónaplóm tanúsága szerint már 1955 elején – elolvastam. Nem sokkal később a kis kötet a községi népkönyvtár letéti állományába is megérkezett, sőt az igen-igen szerényen ellátott általános iskolai gyűjteménybe is megszerezték. Ebből fakadóan osztály- és iskolatársaim közül számosan megismerhették, és a különleges, mesébe illő történet jó ideig beszédtema volt közöttünk.

A könyvet – a tervezett módon – harmincötezer példányban nyomták (így juthatott el a falunkba is). A kiadónál a felelős szerkesztői teendőket a fiatal lektor, Tóth László (1928-1972) látta el, aki később Kamondy néven vált a magyar irodalom jeles alakjává. Talán neki köszönhető a rövid, igényesen megírt, de keveset mondó utószó is. A kolofonban külön feltüntették: „szerkesztő: Vajda Gábor”, ám ő közelebről nem ismert. Elismert, jelentős festő és grafikus volt viszont Szántó Piroska (1913-1998), aki a belső illusztrációkat készítette és a borítólapot tervezte, rajzolta. Minekutána a kuruc időket felelevenítő, először 1886-ban megjelent regény (így szerepelt a címlapon) kicsiny terjedelme miatt nem töltött ki még egy vékony kötetet sem, a végére odaillesztettek két későbbi, tematikájában hozzá kapcsolódó elbeszélést: *A tanácsúr fufangja* (az idősebbik Apafi Mihály erdélyi fejedelem udvarában játszódik, tényleges főszereplője Teleki Mihály), *Rákóczi Ferenc donációt oszt*. Mikszáth részben a korszokásnak megfelelően, részben a tárgyalt időszakot jellemző stílusjegyként elég sok idegen szót, kifejezést használt, ám a sajtó alá rendező ezeket – nagyon helyesen! – nem változtatta meg, hanem lapalji jegyzetekben világosan megmagyarázta. Ilyenformán a szöveghűség hiánytalanul megmaradt, ugyanakkor az érintett mondatok értelmezése könnyebbé vált.

Több évtized távlatából nagyon nehéz visszaemlékezni arra, hogy gyermekkoromban milyen élményeket szereztem a mű olvasása közben, hiszen ezek – hogy kissé fellengzős kifejezést használjak – az élet viharában jórészt elmosódtak. Akkori naplóbejegyzésem is rendkívül szűkszavú, voltaképpen a főbb szereplők nevének és az igencsak változó helyszínek felsorolására korlátozódik. Valami azért feldereng. Mintha népmesét olvasnék – gondolhattam –, és ezt a sejtést az író hallatlanul könnyed, nemegyszer játékos hangvétele, stílusa is erősítette. Csak itt nem három fiú indult el szerencsét próbálni, hanem kettő, és ezúttal nem a kisebbik, hanem a nagyobbik testvér vált igazi hőssé, a Rákóczi-szabadságharc tisztjévé. Maga a történet, a „sztori” látszólag bonyolult, szerteágazó, viszont valójában bármelyik tízegynéhány éves gyermek számára könnyen áttekinthető, követhető. Egy bodrogközi földesúr agyonvereti az egyik jobbágyát, akinek árván maradt két fiát egy debreceni hentesmester és még inkább annak felesége – mivel saját gyermekeik idejekorán meghaltak – örökbe fogadja, és a kollégiumi kosztos diákokkal együtt felneveli. Veres Pista és Laci – mert nevelőszüleik elhunyt fiaik keresztnevét testálták rájuk – egy ideig a debreceni diákok szokásos életét éli, az erős és roppant ügyes Pista a birkózó versenyt is megnyeri, és beleszeret az egyik professzor lányába, aki a díjat, a hímezett kardkötőt pironkodva átadta neki. A hentesmester csődje azonban földönfutóvá teszi őket. Vándorlás közben találkoznak a jó tündérrel – egy haldokló öregasszony képében –, tőle nemcsak jó tanácsot, hanem egy-egy kutyát (mint a táltosok: jelképesen az egyik fekete, a másik fehér szőrű) kapnak örökségül. Mielőtt elbúcsúznának egymástól, találkoznak egy rejtélyes emberrel (akiről hamarosan kiderül, bár Mikszáth jó ideig nem árulja el, hogy a szerveződő kuruc felkelés hazai vezetője, Bercsényi Miklós). Aztán, akár csak a mesékben, egy keresztútnál elválnak egymástól, ki erre, ki arra megy. A szerző a vándorlásaik, sorsuk folyamát két szálon futtatja – amelyek a végén magától értetődően találkoznak, egybefonódnak.

A fiatalabbik legény, Laci az erdélyi utat választotta. A fejedelemség akkori székhelyén, Gyulafehérváron, a leégett városnegyedben a kutyája rábukkan egy pénzzel, kinccsel telt üstre (erről meg az derül ki később, hogy Rákóczi Ferenc Bécsből kimentett, a szabadságharc finanszírozására szánt vagyona, és amiről azt hiszik, hogy Laci bátyja dézsmálta

meg). Úgy érzi, itt a lehetőség, hogy teljesüljön régi álma (álmuk), kardot köthessen. (Az akkori jogrend szerint ugyanis jobbágyok nem viselhették ezt az oldalfegyvert.) Bejut a fejedelmi udvarba, és a könnyelmű Apafi Mihály megajándékozza egy – birtok nélküli – nemeslevéllel. Hogy ezt megerősítse a Habsburg-királyal, Pestre utazik, ott ő is rátalál szerelmére, a pesti polgármester lányára.

Az idősebbik fiú, Pista az általa is hőn vágyott nemesség megszerzésének másfajta, igazabb módját kísérte meg. Csatlakozott a kurucokhoz, majd Rákóczi hadseregének bravúrt bravúrra halmozó hadnagya lett. (Ekkor sodorta mellé a háború vihara, azaz Mikszáth írói fantáziája közkatonaként öccsét.) Amikor vélt igaza tudatában az egyébként is szenvedélyes és hirtelen haragú Bercsényi megvádolja az imént említett gyulafehérvári kincs eltulajdonításával és a vezérlő fejedelmet a szigorú büntetésre biztatja, Pista elmenekül (vele tart öccse is), és átáll a labancokhoz. Az osztrák seregben is vitézül harcol, de elfogják. Mivel nem tudja bizonyítani a vád képtelenségét, elítélik, de az utolsó pillanatban – megint csak mesei fordulattal – megmenekül. Hiszen testvére – akit addig senki sem kérdezett – ismeri az igazságot, és egykori nevelőapjuk, az ősz kuruc is melléjük áll. A bölcs és emberséges Rákóczi megkegyelmez, és a két hú testvér – megint csak mint a népmesékben – feleségül veheti a két szeretett lányt is, és az apjukat meggyilkoltató, bűntudatot érző, Rákóczi pártján álló földesúr meg nekik adja birtokait. A két jobbágyfiúból, a két koldusdiákból így lett a história (vagyis a mese) végére két nemes, gazdag és boldog ember. Hogy aztán tényleg boldogan éltek, élhettek-e, arról már Mikszáth nem írt. Mi, gyermekolvasók azonban elmélkedhettünk, ábrándozhattunk, beszélgethettünk róla.

Éppen hatvan esztendő (bocsánat, valamivel több) telt el azóta, hogy először kezembe vehettem ezt a kisregényt. A nagy elbeszélő írásművészete ismét lenyűgözött. Mintha apai mostohanagyapám és a tőlem évtizedekkel idősebb keresztapám csodás, legendás történetei elevenedtek volna fel. Most azonban nem elsősorban a népmesei motívumok, a rokonszenves vagy ellenszenves figurák vonzottak vagy taszítottak, inkább a mű történelmi hitelességére figyeltem. Úgy vélem, teljes mértékben elfogadható az *Olcso Könyvtár* sorozatában megjelent utószó és az irodalomtörténeti elemzések azon megállapítása, hogy Mikszáth Kálmán történet szemlélete *A két koldusdiák* születésének idején még az akkor uralkodó Jókai-féle irodalmi romantika hatását tükrözi. Vagy egy másik megfogalmazás szerint (bár ez csak némileg helytálló) a kisregény az idill-típusú elbeszélések csoportjába sorolható. Az író ekkor még kevésbé foglalkoztatta az epikai hitel problémája, nemigen törődött az anakronizmusokkal. Mindazonáltal már itt is feltűnik az a szándéka, hogy a múlt hétköznapijait híven szemléltesse (például a jobbágyok keserves helyzetének, a haldokló öregasszony környezetének ábrázolásakor); mély beleérzéssel jelenítette meg a kisembereket (legjobb példa a debreceni hentes jószívű felesége); valamint igyekezett mellőzni a híres személyiségek patetikus ábrázolását (igen rossz véleménnyel volt a felelőtlen, mulatozó Apafi fejedelemről, még rosszabbal a mellékelt novellában a gonosz lelkű Teleki Mihályról). E téren kivételt képezett II. Rákóczi Ferenc, aki iránt pozitívan elfogult.

Bényei Miklós

